

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра методології та методів соціологічних досліджень

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ВАЖКОДОСТУПНИХ ГРУП РЕСПОНДЕНТІВНА ПРИКЛАДІ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ»

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма: «Соціологія»
Освітній ступінь: бакалавр
Кваліфікація: бакалавр з соціології

Автор:

Устімова Тетяна Євгенівна,
студентка 4 курсу

Науковий керівник:

Олійник Оксана Валеріївна

Бакалаврська робота допущена до захисту
рішенням кафедри методології та методів соціологічних досліджень

Протокол № _____ від « ____ » _____ 2021р.

Зав. кафедри _____ доц. Сидоров М.В.- С.

Київ 2021

Реєстрація_____
номер_____
дата_____
підпис лаборанта кафедри**Рекомендовано
до захисту**_____
підпис наукового керівника_____
ініціали,_____
прізвище наукового керівника**Результат захисту**_____
оцінка_____
дата захисту**Голова ЕК**_____
підпис_____
ініціали, прізвище**Члени ЕК**_____
підпис_____
ініціали, прізвище_____
підпис_____
ініціали, прізвище_____
підпис_____
ініціали, прізвище_____
підпис_____
ініціали, прізвище**Секретар ЕК**_____
підпис_____
ініціали, прізвище

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИБІРКИ ТА ПРОЦЕДУРВІДБОРУ ВАЖКОДОСТУПНИХ ГРУП РЕСПОНДЕНТІВ.....	7
1.2 Основні підходи до формування вибірки та можливості підвищення якості даних в соціологічних дослідженнях.....	16
1.3 Типи вибірки: можливості та обмеження.....	22
1.3.1 Цільова вибірка.....	25
1.3.2 Вибірка по типу «снігова куля».....	27
1.3.3 Вибірка, керована респондентом.....	29
1.3.4 Вибірка «місце-час».....	32
1.3.5 Референтна вибірка.....	33
1.4 Мотивування важкодоступних груп респондентів.....	35
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ.....	37
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКЗДІЙСНЕННЯ ВИБІРКИ ВАЖКОДОСТУПНИХ ГРУП РЕСПОНДЕНТІВ.....	40
представників важкодоступних груп ЛГБТ-спільнот в сучасній Україні.....	40
2.2 Потенційні джерела систематичної помилки вибірки серед ЛГБТ-спільноти.....	45
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вибірка є невід'ємною складовою всіх дослідницьких проектів. Дослідження прихованих груп населення порушують низку питань, які, як правило, менш важливі при проведенні досліджень із залученням відомих груп населення. Важкодоступні популяції, як правило, плаваючі популяції та соціально невидимі, таким чином отримання доступу до них створює основні бар'єри для їх вербування [4]. Важкодоступні популяції також можуть активно намагатися приховати свою групову ідентичність [5] через страх перед конфронтацією з юридичними органами (наприклад, споживачами наркотиків) або просто через соціальний тиск, який вони відчувають з боку інших представників ширшої спільноти. Чутливість досліджуваних змінних також додає потенційних труднощів, з якими може зіткнутися дослідник при роботі з важкодоступними групами. Навіть після досягнення та вербування особи із прихованого населення фактична або передбачувана загроза з боку юридичних органів при проведенні досліджень стигматизованої чи незаконної поведінки може збільшити ймовірність приховування певної поведінки чи характеристики. Люди можуть не погодитися співпрацювати у дослідженні, якщо вважають, що їх анонімність може бути порушена їх участю.

В контексті емпіричних досліджень існують групи, з якими соціологу без спеціальної підготовки апріорі важче працювати. Перш за все, це різні важкодоступні групи , зокрема меншини та приховані групи. У сучасній науковій літературі для позначення таких груп використовується термін «важкодоступні». Ці групи, як відомо, важкодоступні систематично, і тому в даному випадку щодо їх можуть знадобитися спеціальні методи вибірки.

Дослідники продовжують шукати шляхи за доступ, залучення та утримання учасників з соціально незахищених груп [7], що призводить до таких ярликів, як «важкодоступний» або «прихований». Згідно з визначенням Сидора [8], що «важкодоступні групи населення важкодоступні для дослідників», тобто для дослідників важко отримати ефективний доступ до

соціально неблагополучних груп у великих кількостях, необхідних для статистично значущих досліджень. Розуміння цих факторів необхідно для розробки стратегій, спрямованих на підвищення рівня залученості та участі в соціологічних дослідженнях даних груп.

Висновки, засновані на даних, зібраних з вибірок цільових груп населення, є однією з головних проблем опитування. Незважаючи на те, що в останні десятиліття доступність методів і досліджень за статистичними даними значно зросла, досвід по надійності стратегій отримання імовірнісних вибірок для багатьох важкодоступних популяцій як і раніше залишається невеликим. Зростає попит з боку директивних органів на розширення сфери охоплення існуючих соціальних досліджень з метою охоплення груп населення, які в багатьох випадках були виключені із загальних вибірок населення, будучи важкодоступними. Були також заклики до розробки спеціалізованих обстежень для вивчення думок, поглядів і досвіду окремих підгруп населення, які представлені в дуже невеликих кількостях в зразках загальних обстежень населення, для проведення надійного аналізу. Однією з основних проблем, з якими стикаються дослідники, є відсутність основ вибірки для певних цільових груп, включаючи етнічні меншини, бездомних людей або групи, певні через їхню сексуальну орієнтації або гендерної ідентичності. Таким чином, для вивчення цих груп необхідно розробити альтернативні методи вибірки. Деякі з цих методів були розроблені порівняно недавно, і як і раніше збирається накопичений досвід щодо їх застосування та надійності, зокрема в порівняльних досліджень по країнах.

Разом з тим гомосексуальність, як і сексуальність в цілому, являє собою досить складне, багатогранне явище, що включає безліч різних аспектів. І якщо в зарубіжних дослідженнях пропонуються різні методики вимірювання гомосексуальності, то українські та російські вчені поки обмежуються лише теоретичними узагальненнями про природу гомосексуальності.

Мета кваліфікаційної роботи - проаналізувати досвід соціологічних досліджень важкодоступних груп респондентів із застосуванням сучасних підходів до формування вибірки.

Об'єкт дослідження – процедури відбору респондентів.

Предмет дослідження – складнощі та особливості планування й реалізації вибірки важкодоступних груп респондентів на прикладі ЛГБТ-спільноти.

Задачі дослідження –

- I. . Спираючись на аналіз соціологічної літератури з обраної проблематики проаналізувати сутність поняття «важкодоступні групи» та узагальнити ключові переваги та недоліки в процесі характеристик різних типів вибірок в соціологічній науці;
- II. Систематизація та переосмислення досвіду зарубіжних і вітчизняних вчених у вивченні гомосексуальності з метою подальшої розробки теоретико-методологічних і методичних основ дослідження цієї проблеми.
- III. Розробити практичні рекомендації щодо планування та реалізації вибірки важкодоступних груп респондентів в соціологічних дослідженнях.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИБІРКИ ТА ПРОЦЕДУР ВІДБОРУ ВАЖКОДОСТУПНИХ ГРУП РЕСПОНДЕНТІВ

1.1 Характеристика поняття «важкодоступні групи» в соціологічній науці. Типологія важкодоступних груп: представники ЛГБТ-спільнот, ЖСБ, ПВН, ВІЛ-інфіковані

Загальновідомо, що відбір учасників дослідження повинен проводитися випадковим чином так, щоб забезпечити відому ймовірність попадання у вибірку всім представникам цільової групи. У випадку з важкодоступними групами реалізувати цей принцип не тільки непросто, але часто навіть неможливо. Найбільш популярні вибірки, що застосовуються при дослідженнях в важкодоступних групах, - це цільова і по типу «снігова куля». Вони легко можуть бути реалізовані і на перший погляд можуть здатися єдино можливими.

Поняття «важкодоступні одиниці» зв'язується з випадковим відбором. Природно, що чисельність важкодоступних одиниць залежить від методики і організації дослідження. Обсяг вибірки буде збільшуватися саме за рахунок легкодоступних одиниць, це пояснюється тим, що фактор важкодоступності одиниць пов'язаний з систематичними зсувами в вибірці, тобто зі зменшенням (порівняно з генеральною сукупністю) частки одиниць з певним поєднанням ознак. Якби сукупність важкодоступних одиниць нічим не відрізнялася від структури вихідного безлічі, крім ступеня доступності для інтерв'юера, то тоді б ця проблема не заслуговувала на увагу.

Соціальні групи мають свої онтологічні характеристики. Так, з точки зору масштабу виділяють групи малі і великі; з організаційної точки зору - формальні і неформальні; з точки зору міцності міжособистісних зв'язків - первинні і вторинні; з точки зору згуртованості - монолітні і дифузні. У більшості випадків соціальні групи, особливо формального характеру, цілком доступні для вивчення, але зустрічаються і такі, вивчення яких пов'язане з

рядом труднощів. На цій підставі можна поділити соціальні групи на доступні для вивчення і важкодоступні для вивчення групи.

В даному контексті термін «важкодоступний» використовується для опису шару суспільства, яке складно залучити до громадської участі.

Під важкодоступними для вивчення групами населення ми будемо розуміти такі соціальні групи, представники яких не схильні афішувати свою діяльність, свої звички і свої нахили, тому що або займаються протиправною, забороненої або засуджуваній суспільством діяльністю (наприклад, повії, наркодилери, наркомани, гомосексуалісти), або, навпаки, займають високе положення в суспільстві і не бажають розкривати особливості свого життя (наприклад, чиновники високого рівня, великі керівники, представники заможних верств суспільства). Ключовим критерієм розподілу соціальних груп на доступні і важкодоступні є отримання і здійснення доступу дослідника до представників тієї чи іншої групи. Можна виділити три основні види доступу: відкритий, умовно відкритий і закритий.

Спираючись на управління та участь спільноти, тепер також зосереджена уваги на тих верствах населення, які зазвичай не беруть участі.

При відкритому доступі члени групи фактично доступні для дослідника, причому, не існує значних перешкод для встановлення контакту з їх представниками. Прикладами можуть служити респонденти, що знаходяться в загальнодоступних громадських місцях - вулиця, житловий будинок, документи, що зберігаються в архівах, матеріали ЗМІ.

Доступ є умовно відкритим (утрудненим), якщо члени групи спочатку доступні, видимі і відкриті для сторонніх, проте успішність подальшого доступу може залежати від приватних перешкод до контакту, таких як статус дослідника, його манера триматися або його зовнішній вигляд, а також наявність певного адміністративного бар'єру. Прикладом можуть послужити пацієнти клініки, дозвіл на проведення опитування яких необхідно отримати адміністрації лікарні, а також відвідувачі магазину, працівники підприємства.

При закритому доступі члени групи можуть мати певну формою секретності або конфіденційності, бути «невидимими»; тобто існують важкодоступність для контактів з ними. Доступ вважається закритим, якщо для його отримання потрібні спеціальні знання або особливі знайомства. Як приклади можна привести елітарні групи (бізнесмени, високі урядовці) і групи девіантної поведінки (споживачі внутрішньовенних наркотиків, повії). У разі відкритого доступу до респондента група класифікується як доступна для дослідження, в разі закритого доступу – як важкодоступна. Умовно відкритий або утруднений доступ до респондентів розглядається як перехідний; він може спостерігатися як в доступних, так і важкодоступних групах.

Закритий доступ або важкодоступність характеризує як групи з девіантною поведінкою, так і групи, до яких відносяться різноманітні еліти суспільства. З урахуванням наявності двох соціальних полюсів, ми пропонуємо три підстави, за якими можливе виділення важкодоступних груп при соціологічному вивченні:

- ❖ Перша підстава - це наявність особливої соціальної характеристики, що обґрунтовує потрапляння представників групи в розряд важкодоступних.

Для соціальних еліт такими характеристиками виступають: високий дохід; наявність керівної посади в бізнесі, державному управлінні, політиці; приналежність до державного апарату управління (держчиновники високого, середнього та нижнього рівня); приналежність до наукової або творчої еліти; належність до професійного спорту, високої моди, шоу-бізнесу. Для девіантних груп: відсутність житла (бомжі, безпритульні); відсутність роботи (безробітні); відсутність коштів для існування (жебраки); відсутність батьків або піклувальників (безпритульні); причетність до нетрадиційних релігійних організацій (сектанти).

- ❖ Друга підстава - це наявність специфічної поведінкової риси, яка зумовлює утруднений доступ дослідника до респондента.

Для соціальних еліт такої поведінкової рисою є: публічна діяльність (наявність широкої громадської популярності в різноманітних сферах життя); споживання ексклюзивних продуктів, товарів і послуг; відвідування дорогих розважальних закладів (казино, заміські клуби); проживання в елітній багатоквартирної або котеджної житлової забудови. Для девіантних груп це буде: алкоголізм; вживання наркотиків; проституція; вчинення злочинів; нетрадиційна статева орієнтація; спроби суїциду.

- ❖ Третя підстава - це наявність певного медичного діагнозу, який автоматично призводить до того, що доступ до носія діагнозу максимально ускладнюється і людина стає практично недоступною для дослідників.

Таке може відбутися, з одного боку, за рахунок наявності суворої медичної таємниці і підписки про нерозголошення діагнозу, а з іншого боку, стійкої негативної громадської думки по відношенню до людей з такими діагнозами як рак, інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), ВІЛ-інфекція, СНІД.

Наведені критерії умовні, так як деякі з них можуть зустрічатися одночасно, можуть переміщатися від девіантних груп до елітарних, тобто вони певним чином дифузні і не мають чітко окреслених кордонів. Однак наявність хоча б однієї з перерахованих характеристик ускладнює доступ дослідника до респондента і характеризує групу як важкодоступну. Якщо важкодоступна група виступає в якості об'єкта соціологічного дослідження, її повний склад утворює генеральну сукупність. Суворе визначення генеральної сукупності фактично формалізує об'єкт соціологічного дослідження.

Виникнення важкодоступних одиниць пояснюється двома причинами: відсутністю потрапили в план вибірки людей на місці (вдома або на роботі) в момент відвідування інтерв'юера і їх відмовою від бесіди. Найбільшу небезпеку для вибірки становить якраз перший фактор.

Для обстеження особливих, важкодоступних груп населення традиційні методи обстеження необхідно адаптувати для отримання вибірки високої

якості. В деяких випадках абсолютно необхідно використовувати або навіть розробляти абсолютно різні підходи для повного охоплення певних груп. Ступінь, до якої повинні бути адаптовані більш традиційні методи обстеження, або / якщо / які альтернативні методи слід використовувати, залежить від цільової групи. Перед початком обстеження спеціальних цільових груп необхідно зібрати детальну інформацію про групу, щоб прийняти обґрунтоване рішення про використання вибірок. Це є важливим кроком в розробці процедур формування вибірок для важкодоступних груп. Інформація повинна збиратися з всіх доступних джерел. Сюди входять експерти та члени цільових груп, які можуть надати важливу інформацію про групи і можливості здійснення вибірки. Якщо докладний "картування" цільової популяції не виконується, вибірка може стати дуже неефективною або взагалі не працювати. Крім того, довідкову інформацію можна використовувати для зважування і постстратифікації, якщо існує достовірна статистика. Групи можуть бути важкодоступні з різних причин. Група може бути невеликий, але сконцентрована в певних географічних регіонах або розсіяною більш широко. Крім того, деякі групи можуть бути дуже мобільними, такими як кочівники або тимчасові мігранти, часто переміщуються всередині країни або між країнами. Це створює проблеми не тільки для підходів до вибірки, але і для визначень, використовуваних для цільових груп населення в відповідно до міжнародних визначеннями, такими як місце звичайного проживання (це обговорюється в розділі С). Для мобільних груп населення важливим є час проведення роботи на місцях.

Важкодоступні групи часто представлені недостатньо або не можуть бути ідентифіковані в обстеженнях, призначених для населення в цілому. Якщо розмір населення досить великий для охоплення в рамках загального обстеження населення, стандартне обстеження повинно бути адаптоване для охоплення невлучимого населення. По-перше, в обстеження необхідно включати інформацію для ідентифікації особливих груп. Наприклад, в разі етнічних груп опитування повинен включати інформацію про етнічної групи

респондентів, дотримуючись принцип самоідентифікації. Якщо цифри не настільки великими в опитуванні, можна використовувати стратегію надлишкової вибірки спеціальних груп і інструменти для збільшення частоти відповідей. Іноді можуть використовуватися альтернативні показники, такі як країна народження для етнічної приналежності, а також додаткові і комбіновані підходи до вибірки, як описано в наступному розділі. Однак, використання альтернативних показників може бути складним завданням для визначених груп, і з нею необхідно звертатися з обережністю. Наприклад, дані, засновані на громадянство, можуть бути дуже слабким показником для країни народження або етнічної приналежності через відмінності в здійсненні натуралізації.

Американські соціологи присвятили значне місце дослідженню з'ясування причин, що викликають відмову від бесіди, а також ухилень на окремі питання. Деякі з них надають в зв'язку з цим особливого значення віку і стверджують, що чим старше люди, тим частіше вони відмовляються брати участь в опитуваннях. Інші соціологи заперечують цю точку зору і надають великого значення рівню освіти, соціальним станом [3], або іншим характеристикам респондента [4].

Проблему важкодоступних одиниць соціологічна практика вирішує по-різному. Один з часто застосовуваних способів вирішення - мається на увазі заміна з так званого резерву потрібного респондента іншим, що володіє подібними ознаками, - є в більшості випадків абсолютно неефективним. Зрозуміло, що така заміна, зберігаючи обсяг вибірки на запланованому рівні, по суті, не в змозі подолати зміщення, що виникають із-за відсутності потрібних одиниць совокупності [6]. Очевидно, що склад відсутніх респондентів, як правило, різко відрізняється від складу осіб, з якими інтерв'юер відразу увійшов в контакт.

Другий спосіб вирішення виниклої проблеми передбачає повторні відвідування житла або місця роботи респондента до тих пір, поки він не опиниться «обличчям до обличчя» з інтерв'юером. Природно, що практика не

має можливість дозволити собі необмежену кількість відвідувань одного і того ж респондента, і тому вона встановлює верхні межі [6].

Третій спосіб пов'язаний з використанням різних розрахунків для оцінки специфіки важкодоступних одиниць та внесення корективів в результати дослідження.

Приступаючи до розгляду методів конкретного соціологічного дослідження необхідно відзначити, що найчастіше поняття «соціологічний метод» вживається як збірна категорія, що характеризує основні установки соціолога-дослідника, що реалізуються в процесі самого дослідження, і ведуть до розширення і поглиблення сфери соціологічного знання.

В даному ж випадку ми будемо говорити про спеціальні методи соціологічного дослідження, як тих чи інших способах отримання соціологічних даних, «зняття» інформації з соціального масиву.

Основні вимоги до формування соціологічної вибірки (вибіркової сукупності).

Весь досліджуваний соціальний масив соціологи називають генеральною сукупністю, і звичайно, для дослідження береться якась частина, точно також, як при аналізі крові береться одна крапля.

Генеральною сукупністю називають сукупність всіх подумки можливих об'єктів даного виду, над якими проводяться спостереження з метою отримання конкретних значень випадкової величини, або сукупність результатів всіх мислимих спостережень, проведених в незмінних умовах над однією з випадкових величин, пов'язаних з даним видом об'єктів.

Соціолог виділяє якусь частину генеральної сукупності в надії, що зуміє виявити і довести властивості всього об'єкта дослідження в цілому. Тип і спосіб вибірки залежать від цілей дослідження і його гіпотез: чим конкретніше мета і ясніше сформульовані гіпотези, тим правильніше буде вирішено питання про вибірку.

Вибіркової сукупністю називають частину відібраних об'єктів з генеральної сукупності.

Генеральна і вибіркова сукупності повинні зіставлятися з деяких важливих ознаками, які легко перевіряються статистичними методами. Якщо вони збігаються, то вибірка називається представницької (або репрезентативною). Зрозуміло і те, що чим більше розмір вибірки, тим більше і достовірність.

Перш за все треба усвідомити, які з наявних відомостей про характеристику генеральної сукупності, об'єкті дослідження істотні для цілей дослідження. У багатьох випадках це статево-віковою, соціально-професійний, майновий склад обстежуваних, їх просторова локалізація. Вік і стать замикають на собі багато показників сімейного стану, вік, наприклад, вказує на життєвий досвід, професійний стаж. Просторова локалізація (по території, за місцем роботи) важлива з точки зору адресності висновків і рекомендацій, які повинні бути прив'язані до адміністративних або виробничих показників. При поєднанні цих трьох параметрів: статево-вікової структури, соціального складу і просторової локалізації можна бути впевненим, що вибірка буде представницької для вивчення багатьох соціальних проблем. Зрозуміло, що це правило має виняток залежно від конкретних умов і особливих цілей дослідження. Наприклад, при вивченні політичних орієнтацією населення вже не обійтися без майнового стану, а студентських проблем - без знання курсу навчання студентів.

Іноді потрібна підвищена надійність, наприклад, в економічних і демографічних дослідженнях, при переписах населення. Тут навіть несуттєві відхилення в кінцевому рахунку можуть давати великі помилки. Відхилення вибірки від відомих показників генеральної сукупності вважається у відсотках. Підвищена надійність (репрезентативність) вибірки припускається помилки до 3 відсотків, звичайна - від 3 до 10 відсотків, наближена - від 10 до 20 відсотків, орієнтовна - від 20 до 40 відсотків і приблизна - понад 40 відсотків.

При цьому слід мати на увазі, що при вивченні певної групи населення, наприклад, ветеранів, репрезентативна вибірка замінюється цільової. Вона,

будучи представницької щодо мети дослідження, може і не бути репрезентативною до всієї генеральної сукупності, наприклад, населенню міста.

Обсяг вибірки визначається аналітичними завданнями дослідження, а її репрезентативність - цільовою установкою програми дослідження. Саме програма задає образ необхідної генеральної сукупності для формування вибірки: чи буде це все населення країни, регіону, міста або його окремі групи.

Дуже важливо при формуванні вибірки забезпечити рівномірний відбір з усієї генеральної сукупності. При невеликих за чисельністю генеральних сукупностях застосовують випадкові вибірки. Їх можна використовувати, коли відомі основні параметри генеральної сукупності.

Випадкова систематична вибірка - відбір йде через певні інтервали, наприклад, за списками студентів, клієнтів банку, виборців і т.п. Маючи список працівників підприємства і визначивши обсяг необхідної вибірки, можна встановити крок вибірки, наприклад, кожен десятий або сотий зі списку.

Серійна (або гніздовий) вибірка реалізується в тому випадку, якщо є внутрішня структура об'єкта. На підприємстві вибираються в повному обсязі підрозділи, а найбільш типові, наприклад, в області - окремі міста і райони, але знову ж типові; в місті це можуть бути окремі мікрорайони.

Цільовий називається вибірка, в якій йде виділення на основі будь-яких ознак, наприклад, по підлозі, національності, майновим станом, приналежності до політичних партій і т.п.

Вибірki бувають одноступінчастими і багатоступінчастими, комбінованими. На кожному ступені відбору слід забезпечити вимогу показності. Наприклад, при опитуванні населення міста на першому етапі відбираються типові мікрорайони, а потім опитуються жителі кожної двадцятої або п'ятдесятої квартири, будинки. При опитуванні населення області на першому місці вибираються типові райони і міста. Прикладом стихійної вибірки можуть бути опитування поштою, інтерв'ю зустрічних,

перехожих, пасажирів. Тут може застосовуватися квотний принцип, коли в конкретному будинку необхідно опитати певну кількість людей за деякими ознаками, наприклад, за статтю, віком.

Застосування кількісних методів і використання статистики соціальних явищ зводить соціологію в ранг суворої науки. Створюється враження математичної точності висновків. Тим часом квантифікація складних соціальних реалій накладає чимало обмежень на власне математичні операції з їх вимірами. Математик працює з простими однозначними абстракціями, в основі яких судження «є - ні». Соціолог повинен пам'ятати, що насправді ховається за величинами, якими він оперує. Головне полягає в тому, що кількісний аналіз не самоціль, а лише засіб якісного аналізу.

1.2 Основні підходи до формування вибірки та можливості підвищення якості даних в соціологічних дослідженнях

Багато соціальних, культурних та поведінкових явищ створюють проблеми для дослідників.

Дослідники, які вивчають ЛГБТ-популяції, стикаються з проблемами визначення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності та розробки процедур операціоналізації цих конструкцій.

Як пояснюється, сексуальна орієнтація визначається і вимірюється з точки зору трьох вимірів - поведінки, потягу та ідентичності. В ідеалі, який із цих вимірів використовується у дослідженнях, це визначається цілями дослідження конкретного дослідження.

Наприклад, дослідження ризику ВІЛ у чоловіків-геїв буде належним чином зосереджено на сексуальній поведінці, тоді як дослідження досвіду злочинів на ґрунті ненависті або дискримінації в житті може бути зосереджене на ідентичності сексуальної орієнтації. Хоча більшість дорослих демонструють послідовність у всіх трьох вимірах (наприклад, вони є виключно гетеросексуальними чи гомосексуальними у своїй сексуальній поведінці, привабливості та самоназвах), деякі з них цього не роблять. Чи буде

конкретне дослідження класифікувати останніх як лесбіянок, геїв, гомосексуалів, бісексуалів, гетеросексуалів чи щось інше, залежатиме від того, який конкретний вимір сексуальної орієнтації вимірюється в цьому дослідженні. Наприклад, у дослідженні, яке вимірює сексуальну орієнтацію з точки зору одностатевого потягу або сексуальної поведінки з одностатевим партнером, вибірка може включати деяких учасників, які не позначають себе лесбіянками, геями чи бісексуалами.

Дослідження відрізняються не тільки тим, який аспект сексуальної орієнтації вони вимірюють, але вони також можуть відрізнитися тим, як вони визначають кожен з трьох вимірів оперативно. Сучасна відсутність стандартизованих заходів сприяє мінливості оцінок населення і може ускладнити порівняння між дослідженнями. Наприклад, якщо два дослідження оперативно визначали сексуальну орієнтацію з точки зору сексуальної поведінки, але використовували різні часові рамки для скринінгу учасників (наприклад, якщо одне дослідження використовувало критерій будь-якої одностатевої сексуальної поведінки протягом останніх 12 місяців, тоді як інше використовувало будь-які одностатевої сексуальної поведінки з 18 років), вони можуть дійти різних висновків щодо цільової групи населення. Більше того, зразки, отримані для обох досліджень, виключали б осіб, які не були сексуально активними протягом зазначеного періоду часу, навіть якщо вони відчували одностатеві потяги або самоідентифікували себе як лесбіянки, геї чи бісексуали. Ця мінливість у критеріях оперативного визначення сексуальної орієнтації може спричинити суперечливі результати в ході досліджень. Незважаючи на те, що це може здатися очевидним, важливо зазначити, що дослідники повинні ретельно оцінювати доцільність своїх оперативних визначень (-ів) сексуальної орієнтації у світлі питання дослідження, яке стосується їх дослідження, і чітко пояснювати свої процедури вимірювання, повідомляючи про свої результати. Ця мінливість у критеріях оперативного визначення сексуальної орієнтації може спричинити, як видається, суперечливі результати в ході досліджень. Незважаючи на те, що

це може здатися очевидним, важливо зазначити, що дослідники повинні ретельно оцінювати доцільність своїх оперативних визначень (-ів) сексуальної орієнтації у світлі питання дослідження, яке стосується їх дослідження, і чітко пояснювати свої методи вимірювання, повідомляючи про свої результати. Ця мінливість у критеріях оперативного визначення сексуальної орієнтації може спричинити суперечливі результати в ході досліджень. Незважаючи на те, що

це може здатися очевидним, важливо зазначити, що дослідники повинні ретельно оцінювати доцільність своїх оперативних визначень сексуальної орієнтації у світлі питання дослідження, яке стосується їх дослідження, і чітко пояснювати свої процедури вимірювання, повідомляючи про свої результати.

Незважаючи на те, що розроблено низку ефективних заходів щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, залишається необхідність у методологічних дослідженнях, щоб визначити найкращі способи ідентифікації лесбіянок, геїв, бісексуалів та трансгендерів у дослідженнях охорони здоров'я.

І хоча найбільш відповідні показники сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності різняться залежно від цілей дослідження конкретного дослідження, стандартизація заходів у фінансованих федеральним шляхом обстеженнях допомогла б покращити знання про стан ЛГБТ- здоров'я, оскільки це дозволило б порівнювати та поєднувати дані між дослідженнями.

Дослідники, які вивчають делікатні теми, повинні регулярно мати справу з небажанням деяких учасників розкривати точну інформацію про себе. Тема може бути делікатною, оскільки респонденти сприймають її як втручання у їхнє приватне життя, оскільки вона викликає занепокоєння щодо можливих наслідків розкриття інформації іншим особам або через те, що вона викликає занепокоєння щодо соціальної бажаності (тобто бажання «виглядати добре» для інших). Приклади делікатних тем включають доходи, незаконні дії, сексуальні дії та членство в стигматизованій групі. Зіткнувшись із запитанням на делікатну тему, респонденти можуть відмовитись відповісти або навмисно дати неточну відповідь. У деяких випадках респонденти можуть прийняти рішення взагалі не брати участь у дослідженні, тим самим зменшуючи

загальний рівень відповіді та, можливо, роблячи вибірку менш репрезентативною для більшої сукупності. Усі ці результати мають важливе значення для якості даних.

Оскільки вони хочуть уникнути стигми та дискримінації та стурбовані своєю приватністю, деякі люди не хочуть розголошувати своє членство у групі сексуальних або гендерних меншин.

Як і при дослідженні інших делікатних тем, виклики включають неучасть і невідповідь на питання (що виникає, коли респондент надає частину запитуваної інформації, але певні питання залишаються без відповіді, або певні відповіді неадекватні для використання). Неучасть та невідповідність загрожують узагальненню даних досліджень настільки, що ті, хто не розкриває свою сексуальну орієнтацію або трансгендерну ідентичність або відмовляється брати участь, різняться у відповідних рисах від тих, хто розкриває та бере участь.

Основною стратегією сприяння розкриттю інформації та зменшенню відсутності відповіді є те, щоб дослідники встановили зв'язок довіри з членами цільової групи населення. Як і у випадку з іншими групами населення, сексуальні та гендерні меншини частіше довіряють дослідникам конфіденційну інформацію про себе настільки, наскільки вони вважають дослідників професійними, компетентними та чутливими до їх турбот щодо конфіденційності.

Крім того, учасники сексуальних та гендерних меншин частіше довіряють дослідникам, які підтверджують знання та чуйність щодо своєї спільноти та культури, особливості, які зазвичай розуміються як складові культурної компетентності.

Респонденти можуть виявити бажання розкривати конфіденційну інформацію про себе, коли їхня участь є анонімною. Якщо анонімність неможлива, розуміння конфіденційності їхніх відповідей може збільшити ступінь саморозкриття учасників.

Численні дослідження сексуальних та гендерних меншин, які спирались на зразки неможливості, дали важливу інформацію про ЛГБТ життя та здоров'я. Якщо метою дослідження є надання оцінок, які можна з упевненістю узагальнити для всієї ЛГБТ-сукупності, проте використання методів, що базуються на ймовірностях, є необхідним. Отримання вибірки ймовірностей щодо порівняно невеликої сукупності, наприклад, расової, етнічної, релігійної, сексуальної чи гендерної меншини, вимагає значно більших ресурсів, ніж для вибірки сукупності в цілому. Це так, оскільки велика кількість потенційних учасників повинна бути перевірена, щоб отримати вибірку членів групи меншин, достатньо великих для статистичного аналізу. Ще більше ресурсів потрібно для збору зразків, що дозволяють вивчати субпопуляції в цих групах, такі як соціально-економічні, вікові та географічні групи, а також порівняння респондентів за характеристиками, пов'язаними зі здоров'ям.

Наукові та методологічні проблеми існують при розробці та здійсненні більшості вибірових опитувань та досліджень. Це особливо стосується досліджень порівняно невеликих груп населення на теми, які респондент сприймає як чутливі.

Використання професійно прийнятих передових практик, що забезпечують наукову суворість у розробці, проведенні та аналізі вибірових обстежень та дослідницьких досліджень, є критичним для загального прийняття результатів.

Визначення та прийняття найкращих практик для вибірового обстеження чи дослідницького дослідження допомагає забезпечити, щоб дискусії щодо політики охорони здоров'я не переплуталися з дискусіями про природу даних та вибірове опитування / дослідження, що використовуються для збору даних.

Принципи, на які покладаються при розробці та проведенні науково чітких вибірових опитувань, є критично важливими для успішних наукових досліджень, зокрема спільних наукових досліджень на базі громади, в яких

наукова чіткість та потужна співпраця дослідницького співтовариства мають вирішальне значення.

Нижче наведено деякі загальні принципи, що стосуються найкращих практик вибірових опитувань та досліджень.

Мета не полягає у визначенні окремих проектних рішень, таких як режим збору даних, контрольний період або відповідна вибірка чи проект дослідження, як „найкращих”, оскільки окремі цілі дослідження, обставини та наявні ресурси будуть різнитися.

- I. Визначте конкретні цілі дослідження - наприклад, розробити оцінки, за допомогою яких можна описати популяцію чи певні взаємозв'язки, або вивчити наслідки експериментальних методів лікування. Якщо дослідження проводиться на базі громади, розвивайте партнерські стосунки та активно співпрацюйте над цілями дослідження з представниками досліджуваної групи в межах громади.
- II. Визначте та опишіть цільову сукупність дослідження.
- III. Визначити або розробити структуру вибірки, з якої слід відібрати представників цільової сукупності для дослідження.
- IV. Визначити та застосувати відповідний метод для складання вибірки на основі ймовірності для представлення цільової сукупності або стратегії набору для досліджуваної сукупності у проекті неможливості.
- V. Якщо під час дослідження будуть проаналізовані наслідки програми чи втручання, визначте та впровадьте відповідний експериментальний проект.
- VI. Визначте режим збору даних, який відповідає характеру дослідження.
- VII. Визначити та розробити концепції, що підлягають вимірюванню, та, за необхідності, використовувати когнітивні інтерв'ю, фокус-групи або експертні групи для розгляду проектів анкет; для досліджень на базі громади особливо важливим є розвиток глибоких знань про місцеву громаду, її культуру та потреби, пов'язані зі здоров'ям.
- VIII. Попередньо протестуйте анкети на вибірці досліджуваної сукупності.

- IX. Якщо для проведення дослідження використовуються інтерв'юери, переконайтеся, що вони проходять достатню підготовку.
- X. Розробити та впровадити специфікації обробки та редагування даних, щоб забезпечити їх узгодженість та мінімізацію.
- XI. Надайте достатню кількість документації щодо опитування, збору даних та використовуваних статистичних методів (включаючи рівень відповіді), щоб незалежний рецензент міг оцінити якість збору та аналізу даних.
- XII. Забезпечте конфіденційність та конфіденційність відповідей на опитування.
- XIII. Широко розповсюджуйте результати опитування чи дослідницького дослідження, а у випадку досліджень на базі громади робіть це через зустрічі та презентації для громади та за допомогою партнерських каналів комунікації.

1.3 Типи вибірки: можливості та обмеження

Чітка фіксація об'єкта дослідження і його генеральної сукупності є відправною точкою при виборі методології соціологічного дослідження. Зокрема, вибір методу отримання даних про соціальну групу багато в чому залежить від вихідних характеристик генеральної сукупності. До таких характеристик відносяться - наявність або відсутність інформації про об'єкти з генеральної сукупності, особливості доступу до них, а також наявність або відсутність внутрішньо-групових зв'язків між ними.

У відповідності з перерахованими характеристиками можна здійснити наступну типологізацію вихідних генеральних сукупностей (ГС):

1. відома, доступна і характеризується наявністю внутрішньо-групових зв'язків (студентська група, трудовий колектив);
2. відома, доступна і характеризується відсутністю внутрішньо-

групових зв'язків (молодь, пенсіонери);

3. невідома, доступна і характеризується наявністю внутрішньо-групових зв'язків (колекціонери тропічних рибок);
4. невідома, доступна і характеризується відсутністю внутрішньо-групових зв'язків (аудиторія ЗМІ, споживачі);
5. відома, недоступна або умовно доступна і характеризується наявністю внутрішньо-групових зв'язків (політична еліта, місцева влада)
6. невідома, недоступна і характеризується наявністю внутрішньо-групових зв'язків (наркомани, повії);
7. невідома, недоступна і характеризується відсутністю внутрішньо-групових зв'язків (ВІЛ-інфіковані, жертви торгівлі людьми).

Якщо генеральна сукупність відома і до її представників можливий відкритий доступ, як правило, використовуються методи масових опитувань з побудовою випадкової або квотною вибіркової сукупності.

Якщо генеральна сукупність невідома, до її представників можливий відкритий доступ, і між ними відсутні внутрішньо групові зв'язку, можуть використовуватися масові опитування з формуванням доступною вибірки.

Якщо генеральна сукупність невідома, але доступна, або ж відома, але недоступна (або доступна умовно), і при цьому характеризується наявністю внутрішньо-групових зв'язків, рекомендується використання опитувальних методик з формуванням вибірки «снігової кулі».

Методологія вивчення соціальних груп, для яких генеральна сукупність невідома, доступ відкритий умовно або закритий повністю, а внутрішньо групові зв'язку відсутні, передбачає відмову від масових опитувань і заміну їх іншими методиками отримання первинної інформації. Такого роду генеральні сукупності виділяються на тлі інших, насамперед, утрудненим доступом до складових їх об'єктів.

Вибірка соціологічного дослідження, як правило, формується на основі інформації про структуру і чисельність генеральної сукупності. При вивченні важкодоступних груп, коли генеральна сукупність невідома, проблема

формування вибірки та забезпечення її репрезентативності стає стрижневою проблемою всього дослідження.

Якщо статистична репрезентативність вибірки не завжди може бути строго дотримана, ми рекомендуємо доповнювати її теоретичною репрезентативністю, в основі якої лежать уявлення про достовірність та повноту одержуваної інформації. Обсяг теоретично репрезентативної вибірки не розраховується за допомогою спеціальних формул, а визначається теоретично на етапах програмування дослідження, а потім контролюється з точки зору насичення інформацією в ході проведення дослідження.

Репрезентативність теоретичної вибірки підтримується за допомогою спеціальних методів, що підвищують надійність результатів вибірки та їх можливих інтерпретацій. До них відносяться: триангуляція; метод повторної вибірки; теоретична оцінка важливості результатів, отриманих з різних джерел.

1.3.1 Цільова вибірка

Цільова вибірка передбачає включення в дослідження всіх доступних представників цільової групи. Звичайно, в більшості випадків є доступ до обмеженої частини представників цільової групи. Це, наприклад, споживачі наркотиків, які проходять лікування в наркологічних стаціонарах, затримані правоохоронними органами або опинилися клієнтами недержавних медико-соціальних програм, або жінки-повії, яких затримували поліцією в ході рейду, або чоловіки-гомосексуалісти, які виступають активними борцями за права сексуальних меншин. В результаті, наприклад, якщо вибірка наркоспоживачів формується на базі державного наркологічного стаціонару, то вона, як правило, зміщується в бік людей старших вікових груп з тривалим стажом вживання наркотиків, важкими формами залежності і широким спектром супутніх захворювань. Приблизно та ж група легко досягається через недержавні медико-соціальні програми для споживачів наркотиків. А найбільш важкодоступними виявляються споживачі наркотиків до 20-ти років

з невеликим стажем, жінки, а також особи, що вживають так звані легкі наркотики, медичні препарати або експериментують з різними наркотичними засобами. Очевидно, що найбільш доступні члени цільової групи представляють лише незначну її частину, а їх соціально-демографічні та поведінкові характеристики складно назвати типовими [8]. Цільова вибірка є повністю селективною, а її застосування призводить до виникнення систематичних помилок в отриманих даних і їх низької репрезентативності. У той же час застосування такої вибірки в пілотних проектах, як правило, дозволяє отримати певний обсяг базової інформації та забезпечити можливість для організації подальших досліджень у важкодоступній групі.

Висновки, засновані на даних, зібраних з вибірок цільових груп населення, є однією з головних проблем статистиків опитування. Незважаючи на те, що в останні десятиліття доступність методів і досліджень за статистичними даними на місцях значно зросла, досвід по надійності стратегій отримання імовірнісних вибірок для багатьох невлесимих і важкодоступних популяцій як і раніше залишається невеликим. Зростає попит з боку директивних органів на розширення сфери охоплення існуючих соціальних досліджень з метою охоплення груп населення, які під багатьох випадках були виключені із загальних вибірок населення, будучи важкодоступними. Були також заклики до розробки спеціалізованих обстежень для вивчення думок, поглядів і досвіду окремих підгруп населення, які представлені в дуже невеликих кількостях в зразках загальних обстежень населення, для проведення надійного аналізу. Однією з основних проблем, з якими стикаються дослідники, є відсутність основ вибірки (Або їх низьку якість) для певних цільових груп, включаючи етнічні меншини, бездомних людей або групи, певні через їхню сексуальну орієнтації або гендерної ідентичності. Таким чином, для вивчення цих груп необхідно розробити альтернативні методи вибірки. Такі методи, як пропонується в дослідженні, включають в себе вибірку тимчасового місцезнаходження або метод ланцюгових підстановок, такий як вибіркова вибірка респондентів (RDS). Деякі з цих

методів були розроблені порівняно недавно, і як і раніше збирається накопичений досвід щодо їх застосування та надійності, зокрема в порівняльних досліджень по країнах.

1.3.2 Вибірка по типу «снігова куля»

Вибірка будується наступним чином. У кожного респондента, починаючи з першого, просяться контакти його друзів, колег, знайомих, які підходили б під умови відбору і могли б взяти участь в дослідженні. Таким чином, за винятком першого кроку, вибірка формується за участю самих об'єктів дослідження. Метод часто застосовується, коли необхідно знайти і опитати важкодоступні групи респондентів (наприклад, респондентів, які мають високий дохід, респондентів, які належать до однієї професійної групи, респондентів, що мають будь-які схожі хобі / захоплення і т. Д.)

Вибірка по типу «снігова куля», коли кожен учасник сприяє рекрутування наступного, по суті, є мережевий [9; 10; 11]. Така вибірка, в порівнянні з цільовою, дозволяє істотно розширити доступ до представників важкодоступній групи, а при дотриманні певних умов - досягти навіть її прихованої частини. Тому використання вибірки типу «снігова куля», як правило, більш переважно в порівнянні з використанням цільової вибірки. Незважаючи на відносну легкість реалізації вибірки типу «снігова куля», існують відомі обмеження при генералізації отриманих даних [12]. Це істотно знижує можливості застосування вибірки за типом «снігова куля» в кількісних соціологічних дослідженнях. Однак ключовим обмеженням зазначеної вибірки є суб'єктивні підстави відбору респондентів. Тут очевидніше, ніж в будь-якій іншій вибірці, «працює» принцип подібності характеристик респондента і залучених ним учасників: така вибірка рідко виходить за межі близького соціального оточення первинних учасників. Це призводить до суттєвого зміщення результатів дослідження, оцінити і скорегувати які часто дуже непросто. Протягом останніх 15-20 років не раз робилися спроби

вдосконалити методологічні підходи до формування вибірки з урахуванням

специфіки роботи з важкодоступними групами [13]. В результаті були розроблені і впроваджені в практику мережева вибірка, керована респондентом, і вибірка «місце - час». У порівнянні з раніше розглянутими вибірками, вони, безсумнівно, виграють за рахунок меншого зсуву: в них привнесені елементи випадкового відбору, а параметри включення до вибірки не перетинаються з цільовими параметрами дослідження. Розглянемо ці вибірки докладніше.

1.3.3 Вибірка, керована респондентом

Вибірка, керована респондентом, певною мірою є вдосконаленим варіантом мережевий вибірки за типом «снігова куля». В її основі - припущення, що саме самі представники важкодоступній прихованої групи без праці можуть отримати доступ до інших представників своєї групи. А головна відмінність такої вибірки - це використання процедур, що підвищують випадковість відбору учасників дослідження [14; 15; 16]. Вибірка, керована респондентом, реалізується в такий спосіб. На першому етапі проводиться відбір первинних учасників (рекрутерів) з урахуванням їх незалежності та відмінності базових характеристик, важливих для дослідження. Ці учасники, як правило, не включаються до основної вибірки; їх інструктують, пояснюючи, як слід рекрутувати, залучати до дослідження інших представників цільової групи (перша «хвиля»). Перша «хвиля» привертає другу, друга - третю і т.д. Рекрутування мотивується і інтенсифікується за допомогою системи заохочень залучених осіб за участь у дослідженні. При цьому число можливих респондентів, залучених одним рекрутером, строго лімітовано. Для ілюстрації даної процедури розглянемо дослідження серед споживачів ін'єкційних наркотиків, з застосуванням вибірки, керованої респондентом [6]. На першому етапі було залучено 11 первинних учасників. Їх відбір проводився за наявними у дослідників контактам - переважно через наркологічні установи та недержавну медико-соціальну програму для споживачів наркотиків. Враховувалися відмінності за статтю, віком (молодше

18, 19-25 і старше 25 років) і стажу вживання наркотиків ін'єкційним способом (менше одного року, від одного до п'яти, від п'яти до десяти, більше десяти років). Такий складний відбір був покликаний забезпечити відносну незалежність соціальних мереж, в яких в подальшому проводилося рекрутування представників цільової групи. Кожен первинний учасник був зареєстрований в базі даних під порядковим номером і отримав по три купона, які міг поширити серед інших наркоспоживачів. Кожен купон був пронумерований, а крім інформації про дослідницькі пункти і графіку їх роботи, на ньому був проставлений номер отримав його рекрутера. Наявність такого купона було обов'язковою умовою включення респондента у вибірку і дозволяло контролювати одиничність участі в дослідженні кожного представника цільової групи. Реєстрація всієї процедури проводилася з використанням електронної бази даних, де фіксувалися порядковий номер учасника і / або рекрутера, номер його купона, номери трьох виданих йому купонів для рекрутування, а також факти і дати отримання негрошового винагороди за участь і рекрутування інших представників цільової групи. Останнє фіксувалося після того, як запрошені рекрутером учасники проінтерв'ювали. Таким чином, кожен рекрутер відвідував дослідний пункт в середньому три-чотири рази. Надалі процедура була спрощена: кожен купон складався з двох пронумерованих відривних частин, одна з них залишалася у рекрутера, а інша - у запрошеного ним учасника. Як показує досвід, якщо забезпечити достатню мотивацію і ретельно організувати процес, то за допомогою вибірки, керованої респондентом, можна у відносно короткий часовий проміжок залучити до дослідження досить велика кількість представників важкодоступній групи - в середньому до 250-300 чоловік впродовж 6-8 тижнів. Це істотно відрізняє вибірку, керовану респондентом, від іншої мережевої вибірки - типу «снігова куля», коли складно прогнозувати обсяг і інтенсивність залучення учасників. Основною умовою застосування вибірки, керованої респондентом, є наявність неформальних зв'язків між представниками цільової важкодоступній групи і інтенсивність їх комунікації.

Це ж, поряд з іншими характеристиками групи (зокрема, стигматизацією, прихованістю), визначає співвідношення тривалості формування і обсягу реалізованої вибірки. Оцінка наявності або відсутності таких зв'язків може бути окремим завданням розвідувального дослідження на етапі планування. Організація процедури збору даних - доступність дослідних пунктів, режим їх роботи, «дружність» атмосфери, використання додаткових мотивуючих чинників - також впливають на процес формування вибірки.

У більшості випадків при реалізації вибірки, керованої респондентом, додатково проводиться збір кількісних і якісних характеристик соціальної мережі кожного рекрутера. Це дає цінну інформацію про цільову групу, в тому числі і про розмір соціальної мережі, і дозволяє в подальшому здійснювати різні статистичні процедури для підвищення якості даних (наприклад, переважуванню). Спеціально для такого статистичного аналізу RDS Incorporated розробила комп'ютерну програму RDSAT, яка розповсюджується безкоштовно через інтернет-сайт: <http://www.respondentdrivensampling.org/>. Можливості та обмеження вибірки, керованої респондентом, стали предметом активної наукової дискусії [17; 18; 19; 20; 21]. Щодо вільне залучення учасників з соціальної мережі без сумніву підвищує репрезентативність даних. Однак питання про усунення в сторону більш активних і товариських-меншинств стигматизованих представників важкодоступній групи залишається відкритим. Крім того, дія принципу залучення рекрутерами учасників, найбільш схожих на самих себе, також ставить під сумнів повну випадковість такого відбору. Тим не менш, незважаючи на відомі обмеження, вибірка, керована респондентом, звичайно ж дозволяє отримати більш валідні результати в порівнянні з цільовою вибіркою і вибіркою по типу «снігова куля». В останні роки така вибірка широко застосовується в різних країнах світу - насамперед в рамках поведінкових досліджень, що стосуються питань громадського здоров'я. Вельми успішно вона працює в дослідженнях серед наркоспоживачів і чоловіків-гомосексуалів [24; 25], хоча очевидно, що список потенційних цільових груп може бути набагато ширше. Аналіз можливостей

застосування такої вибірки для інших груп, що відрізняються важкодоступністю і прихованістю (наприклад, представників молодіжних субкультур в тому числі екстремістської спрямованості), а також використання в процедурі сучасних онлайн-технологій [26], визнаються перспективними методологічними завданнями.

1.3.4 Вибірка «місце-час»

Вибірка «місце - час» [9]. Вона дозволяє не тільки систематизувати процедуру відбору, а й прогнозувати обсяг вибірки представників важкодоступній групі. Як будь-яка інша кластерна вибірка, вибірка «місце - час» базується на припущенні, що представники цільової групи якимось чином впорядковані в природному середовищі. Такі природні кластери можуть формуватися на базі адміністративно-територіальних одиниць (наприклад, район міста, квартал - для дослідження домогосподарств) або будь-яких установ (наприклад, школи, училища, вузи - для дослідження учнівської молоді). У випадку з важкодоступними групами кластери можуть формуватися на найрізноманітніших підставах (наприклад, місця продажу наркотиків - для наркоспоживачів, місця продажу сексуальних послуг - для осіб, залучених до вуличну проституцію, місця дозвілля - для гомосексуалів). Наявність таких природних кластерів, підтверджене результатами розвідувального дослідження, служить підставою для застосування вибірки «місце - час». Загальна схема формування кластерної вибірки типу «місце - час» наступна [9, 10]. На першому етапі проводиться картування місць природної локалізації цільової групи. Це можуть бути, наприклад, окремі мікрорайони або вулиці міста - для дослідження серед осіб, залучених до вуличну проституцію; або специфічні місця проведення дозвілля, такі як гей-клуби або гей-сауни - для чоловіків-гомосексуалів. Необхідно скласти вичерпний список таких місць. Для цього залучаються різні експерти - представники правоохоронних органів і установ системи охорони здоров'я, співробітники громадських організацій та медико-соціальних програм,

журналісти та науковці, представники різних субкультур та важкодоступних груп (в тому числі цільової для дослідження). Результат доцільно представити в різних форматах - табличному, текстовому і навіть візуальному (на карті населеного пункту). Далі кожне місце локалізації відвідується дослідницькою групою. Проводиться попереднє опитування знаходяться там представників цільової важкодоступній групи - на предмет оцінки можливості для проведення збору даних, представленості потенційних респондентів в різні дні тижня і час доби, їх кількості, гомогенності та ін. Зібрана інформація систематизується, а на її основі складається графік збору даних. Необхідно передбачити можливість відвідування польовими працівниками кожного місця в різні дні тижня і час доби з метою охоплення представників цільової групи з різними характеристиками. Наприклад, жінки, що пропонують сексуальні послуги на вулицях в денний час, очевидно з базових і поведінковими характеристиками відрізняються від тих, хто підробляє тільки у вечірній і нічний час у вихідні дні. Якщо це необхідно, на підставі даних картування можна спрогнозувати обсяг вибірки (з урахуванням пропорційності кількості потенційних респондентів в кожному місці). Також можна використовувати цю інформацію на етапі математико-статистичної обробки даних для проведення процедури переважування з метою підвищення надійності результатів дослідження [12].

1.3.5 Референтна вибірка

Це новий підхід в наборі вибірок при дослідженні важкодоступних груп і співтовариств, заснований на принципі, що особи з цих груп можуть краще знаходити і залучати в дослідження своїх знайомих, ніж професійні соціальні працівники та дослідники. Метод референтної вибірки схожий на метод снігової кулі, тому що учасники привертають один одного по ланцюжку, але процес набору побудований за певними правилами і дозволяє обчислювати ймовірності вибору, що дозволяє віднести цю стратегію до імовірнісних

методів складання вибірок. Процес набору починається з відбору декількох

учасників, які спричиняють для даної вибірки і починають запрошувати своїх знайомих.

Відмінні риси МРВ:

1. набір учасників здійснюється за допомогою купонів, які учасники поширюють безпосередньо у своїй соціальній мережі, при цьому обов'язково документується, хто кого запросив;
2. зазвичай джерела дають не більше 3 купонів;
3. необхідно збирати у кожного учасника інформацію про розмір соціальної мережі, на цій підставі можна вирахувати ймовірність запрошеннями ня того чи іншого учасника;
4. учасники, що дають купони своїм знайомим, повинні знати один одного, тобто перебувати в будь-яких взаєминах, а не передавати купони кому-небудь через своїх знайомих;
5. подвійна система винагороди (за участь в дослідженні і за при- потяг інших учасників).

1.4 Мотивування важкодоступних груп респондентів

Ще один важливий методологічний питання, пов'язане з формуванням вибірки представників важкодоступній групи, - це мотивування потенційних респондентів до участі в дослідженні. Так, вибірка, керована респондентом, взагалі побудована на системі різноманітних заохочень. Не останню роль мотивація грає і в успішній реалізації вибірки «місце - час».

При проведенні досліджень в важкодоступних групах прийнято використовувати винагороду за участь. Яку форму і розмір винагороди вибрати, щоб воно, з одного боку, дозволило залучити респондентів, а з іншого - не вплинуло на добровільність їх участі - вирішується для кожного дослідження окремо. Вважається, що більш етично використовувати негрошові винагороди. При цьому воно може бути виражено в грошовому еквіваленті (наприклад, карти для оплати Інтернету або мобільного зв'язку,

купони на придбання товарів з певним номіналом). Такі види винагороди, як і продуктів (чай, кава, солодощі та ін.) Або гігієнічні набори (шампуні, гелі для душу, піна для гоління, косметичні набори та ін.) Практично завжди здатні забезпечити достатню мотивацію представників цільової групи на участь в дослідженні. Добре, якщо респондент може вибрати більш цінне для себе винагороду з двох-трьох різних. Саме так було вирішено питання мотивування в дослідженні наркоспоживачів і жінок-повій в Санкт-Петербурзі [10, 14]. Досвід показує, що високою мотивуючою здатністю також мають подарунки, які представляються значимими або привабливими для цільової групи. Наприклад, при дослідженні серед жінок-повій [8] в одному з регіонів в якості винагороди використовувалися предмети біжутерії. У дослідженні серед чоловіків-гомосексуалів [10] в якості винагороди надавався CD-диск з мультиплікаційним фільмом «Блакитне щеня». Якщо необхідно створити мотивацію не тільки для участі в дослідженні, а й для рекрутування інших представників цільової групи (наприклад, при реалізації вибірки, керованої респондентом), то доцільно продумати більш складну систему винагород. Наприклад, в дослідженні серед наркоспоживачів в трьох містах [13], винагороду за рекрутування істотно відрізнялося за ціннісно-вартісної характеристики від винагороди за участь. У той же час цінність винагороди за рекрутування представників цільової групи зростала від першого до третього залученого учасника. Питання про винагороду доцільно виносити на обговорення з представниками цільової важкодоступній групою в ході розвідувальних досліджень - у вигляді індивідуальних інтерв'ю або фокус-групи.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

У цьому розділі розглядаються проблеми, а також методологічні питання, пов'язані з проведенням досліджень ЛГБТ- популяцій та субпопуляцій. Ця дискусія повинна створити основу для перегляду стану знань щодо здоров'я ЛГБТ протягом усього життєвого шляху в наступних розділах. Основні висновки, представлені в цій главі, перелічені нижче.

Ряд проблем пов'язаний із проведенням досліджень стану здоров'я ЛГБТ- популяцій:

- I. Відсутність стандартизованих заходів у масових опитуваннях. Сексуальна орієнтація та гендерна невідповідність є різнобічними поняттями, і для їх ідентифікації використовуються різноманітні методи з метою дослідження.
- II. Невеликі популяції. Оскільки популяції ЛГБТ становлять відносно невелику частку населення, створення достатньо великої вибірки для забезпечення надійних оцінок цих груп вимагає значних ресурсів. Подальший виклик виникає при отриманні вибірки ймовірностей учасників ЛГБТ, яка включає достатню кількість представників підгруп населення, таких як особи расових та етнічних меншин, щоб дозволити обґрунтований аналіз.
- III. Бар'єри для ідентифікації як ЛГБТ - через занепокоєння щодо стигматизації та конфіденційності, люди можуть неохоче відповідати на дослідницькі запитання щодо своєї одностатевої сексуальної поведінки чи гендерної невідповідності.

Формування вибірки - ключова методологічна проблема досліджень у важкодоступних групах. Від її рішення залежать надійність і репрезентативність отриманих результатів. На етапі планування обов'язковою процедурою є розвідувальне дослідження. Його ключове завдання - пошук доступу у важкодоступну групу, що обумовлено такими субкультурними характеристиками, як місця природної локалізації, особливості соціальних

зв'язків і комунікації. Ця інформація дозволяє прийняти обґрунтоване рішення

про процедуру формування вибірки. Незважаючи на відносно обмежене число типів вибірок, які можна застосувати для досліджень в важкодоступних групах, вони співвідносяться з можливими особливостями груп. Так, якщо між представниками групи існують численні і різноманітні міжособистісні зв'язки, то може бути рекомендовано застосування вибірки, керованої респондентом. Якщо ж зв'язки обмежені, проте розвідувальне дослідження виявило місця природної локалізації групи, то ефективним буде формування вибірки за схемою «місце - час». У разі якщо зв'язки обмежені і група не локалізується, то можливе застосування вибірки типу «снігова куля». Цільова вибірка в силу низької репрезентативності може бути рекомендована лише у виняткових випадках за умови ретельного аналізу виникаючих обмежень при інтерпретації результатів дослідження. Незалежно від того, який тип вибірки використовується в дослідженні важкодоступної групи, збір і подальший аналіз інформації про вибіркoву сукупність дозволяє чітко охарактеризувати кордони поширеності результатів.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИК ЗДІЙСНЕННЯ ВИБІРКИ ВАЖКОДОСТУПНИХ ГРУП РЕСПОНДЕНТІВ

2.1 Проблеми й можливості процедур відбору респондентів - представників важкодоступних груп ЛГБТ-спільнот в сучасній Україні

Лесбіянки, геї, бісексуали і трансгендери (ЛГБТ) живуть у всіх державах-членах Ради Європи. Ця різноманітна група людей, що часто стигматизує суспільством і стикається з гомофобією, трансфобією, дискримінацією та ризиком бути відкинутими своєю сім'єю та іншими родичами, друзями і суспільством через свою сексуальну орієнтацію або гендерної ідентичності. Тому ЛГБТ часто приховують цей, найбільш особистий, аспект свого приватного життя від родини, друзів або колег.

Важливо відзначити, що багато людей, яких можна вважати відносяться до ЛГБТ, самі не відчують необхідності застосовувати до себе це позначення. Інші ж, включаючи інтерсексуалів і тих, хто визначає себе як «квір» (англ. «Queer» - дивний, незвичайний), можуть відносити себе до ЛГБТ-спільноти. Однак іншими справедливо відзначається, що проблеми в сфері прав людини, що зачіпають, відповідно, лесбіянок, геїв, бісексуалів і трансгендерів, в значній мірі розрізняються для кожної з перерахованих підгруп, незважаючи на загальну природу дискримінації, з якою вони стикаються, і тому вимагають різних підходів .

«Важкодоступний» - це термін, що використовується для опису тих підгруп населення, до яких важко дістатись або залучити їх до наукових досліджень чи програм охорони здоров'я через їх фізичне та географічне розташування або їх соціальне та економічне становище [1]. У літературі іноді використовується альтернативний термін "приховане населення", особливо для позначення тих, хто не бажає, щоб його знаходили чи контактували (наприклад, нелегальні споживачі наркотиків, мігранти та бездомні люди) [2].

Застосування одного терміна для позначення цих підрозділів популяцій передбачає однорідність у межах окремих груп, яка не обов'язково існує [3].

Дослідження прихованих груп населення порушують низку питань, які, як правило, менш важливі при проведенні досліджень із залученням відомих груп населення. Важкодоступні популяції, як правило, плаваючі популяції та соціально невидимі, таким чином отримання доступу до них створює основні бар'єри для їх вербування [4].

Важкодоступні групи населення також можуть активно намагатися приховати свою групову ідентичність [5] через страх перед конфронтацією з юридичними органами (наприклад, споживачами наркотиків) або просто через соціальний тиск, який вони відчують з боку інших представників ширшої спільноти. Чутливість досліджуваних змінних також додає потенційних труднощів, з якими може зіткнутися дослідник при роботі з важкодоступними групами. Навіть після досягнення та вербування особи із прихованого населення фактична або передбачувана загроза з боку юридичних органів при проведенні досліджень стигматизованої чи незаконної поведінки може збільшити ймовірність приховування певної поведінки чи характеристики. Люди можуть не погодитися співпрацювати у дослідженні, якщо вважають, що їх анонімність може бути порушена їх участю. Таким чином, важкодоступні групи населення можуть характеризуватися групою недоліків, таких як неграмотність або відмова від співпраці, але це не завжди так, і ця характеристика не обов'язково поширюється на всі важкодоступні популяції. Крім того, навіть розрізняючи важкодоступні групи населення за цими неблагополучними ознаками, ми повинні намагатися уникати стигми, пов'язаної з цим терміном.

Ступінь згоди на участь у дослідженні певної важкодоступної групи залежить від особливостей цієї групи, використовуваного методу набору та предмета інтересу. Групу може бути важкодоступною певною мірою та в деяких місцях, і не за всіх обставин [6]. Навіть коли дослідження чітко розроблені для охоплення соціально виключених груп, дослідники, як

правило, стикаються з проблемами, оскільки набирають на практиці достатню кількість учасників дослідження [7]. Культурні, економічні та соціальні фактори або відсутність вибірки можуть створити бар'єри для доступу до особливої підгрупи населення. Поки що були запроваджені різні методи відбору зразків для набору важкодоступних груп населення.

Ми здійснили пошук у Pubmed та Google для англomовних статей, використовуючи ключові слова та фрази: (важкодоступний), (прихований) та провели аналіз отриманих статей для вилучення емпіричних доказів із публікацій, які обговорювали або досліджували використання методів відбору проб для набору прихованих або важкодоступних груп населення в дослідженнях ЛГБТ-спільнот.

Вибірка снігової кулі - відбір проб сніжних кульок є неімовірним методом, що застосовується, коли бажана характеристика вибірки є рідкісною або коли досліджувана сукупність ширша та неоднорідніша, ніж та, яку можна легко отримати за допомогою інших більш надійних методів вибірки [8].

Не завжди можливо здійснити імовірнісний метод відбору проб, коли, наприклад, немає повної або легкодоступної системи відбору проб, що є загальним для певних груп населення, включаючи мігрантів [9]. За цих обставин набір предметів для вивчення може бути дуже складним або дорогим. У методі вибірки сніжних куль опирається на рекомендації з початкових відомих суб'єктів для набору нових додаткових суб'єктів. Цей метод часто застосовується, коли досліджувана популяція важкодоступна через їх особливі характеристики або чутливість досліджуваного [10].

Для отримання необхідних даних можна звернутися до відомих випадків. Якщо ці відомі випадки взаємно погоджуються брати участь у дослідженні, їм буде запропоновано призначити та сприяти ознайомленню з іншими людьми, яких вони знають відповідно до міжособистісних стосунків та зв'язків між людьми. Відповідно, з номінальним кандидатом зв'язуються та запросять взяти участь у дослідженні, і за згодою його або її просять

представити інших людей, які також відповідають критеріям включення у дослідження [8, 10].

Ця стратегія розглядається як потенційне вирішення проблеми вибірки прихованих груп населення [2]. Основним припущенням у зразках сніжних куль є те, що існує зв'язок між початковими відомими суб'єктами та іншими людьми в тій самій цільовій сукупності. Якщо це припущення є точним, це дозволить створити ланцюжок знайомств, що походить від основних контактів [2].

Головною цінністю вибірки снігової кулі є її корисність, коли певна ступінь довіри необхідна для започаткування процесу набору досліджуваних. Обмежена достовірність даних, спричинених упередженим вибором, є найважливішим фактором для вибірки сніжних куль. Тому, як пропонується, висновки з даних, зібраних за допомогою вибірки сніжних куль, не легко узагальнити для цільової сукупності. Також обговорюється, що під час вибірки сніжних кульок акцент робиться на взаємовідносинах, які ізолюють тих, хто не підключений до жодної соціальної мережі і, отже, недостатньо представлений у вибірці. Проблему упередженості відбору рекомендується вирішувати відносно шляхом відбору великої вибірки, а також шляхом тиражування результатів [2].

Вибірка на основі респондентів – як Neckathorn et al. [11] заявив, що основною критикою щодо відбору зразків рефералів або сніжних куль є упередженість щодо набору більше співпрацюючих суб'єктів та маскуванню, яке захищає близьких друзів чи родичів, не посилаючи їх, коли спеціально існує суттєва проблема конфіденційності, пов'язана з предметом дослідження. Також пропонується виключити з дослідження тих, хто має розширені персональні мережі, а також відібрати вибірку та ізолювати людей.

Розроблений Neckathorn [12] є формою вибіркової вибірки, яка була розроблена для усунення згаданих вище джерел упереджень, не властивих методу.

Для полегшення процедури набору було запропоновано використовувати три механізми. Це: використання стимулів для набору персоналу (наприклад, оплата за участь, а також за вербування однолітків), обмеження кількості дозволених новобранців на одного учасника та не порушення конфіденційності учасників, дозволяючи їм вирішити, ставати відомими досліднику чи ні (респондентів слід набирати їхніми однолітками, а не дослідниками) [11]. Вибірка на основі респондентів поєднує вибірку сніжних кульок з математичною моделлю, яка зважує вибірку, щоб компенсувати той факт, що вибірка була зібрана не випадково [12]. Але все ще залишається багато відкритих питань щодо методу, включаючи упередженість, яка може виникнути внаслідок різного рівня успіху набору різними типами людей в індивідуальному дослідженні [13].

Цільова вибірка - метод цільової вибірки розроблений для подолання обмеження вибірки сніжних ком, коли ми хотіли б включити до своєї вибірки конкретні заздалегідь визначені підгрупи населення [18, 19]. Цей метод вибірки, як правило, включає початкову оцінку, спрямовану на виявлення різних підгруп, які можуть існувати в сукупності, що представляє інтерес. Потім визначені підгрупи розглядаються як пробні прошарки, які повинні мати заздалегідь визначену квоту у кінцевій вибірці. Величина успіху цього методу відбору проб залежить головним чином від ретельності первинної оцінки та певною мірою від часу та ресурсів, доступних для її проведення [18]. Застосування цього методу може дуже швидко охопити легкодоступні підгрупи [20], але з іншого боку, звернення до ізольованих людей буде дуже трудомістким і, отже, дорогим.

Вибірка часу та місця (простору) - деякі представники прихованих груп населення, наприклад, працівники-мігранти, як правило, збираються в певних типах місцевості в межах громади, і тому відбір проб за часом використовується для набору цих груп важкодоступних груп населення в місцях, де вони можуть бути знайдені [18, 21]. Як правило, починається з етапу формування карти різних місць та закладів, де, як відомо, збираються

особи з прихованих груп. Картографування генерує структуру вибірки місць та періодів часу, через які буде можливий набір осіб із певної групи прихованої популяції [22, 23]. На більш пізньому етапі кадр вибірки ділиться на прирости місця-дня-часу, які складають одиницю випадкової вибірки [22]. Ці кроки необхідні для забезпечення включення осіб із різними схемами відвідування та часу відвідування [23].

Вважається, що упередження внаслідок маскуванню та відбору учасників дослідження за допомогою ланцюгових рефералів усуваються в вибірці часу та місця [21], якщо не визначено високий відсоток місць, де збираються члени прихованої популяції, і дуже високий відсоток членів, які відвідують цільову популяцію. у таких місцях також може страждати від потенційно значного упередження. Наприклад, поодинокі люди, які не відвідують такі місця, будуть недостатньо представлені у вибірці [18].

2.2 Потенційні джерела систематичної помилки вибірки серед ЛГБТ-спільноти

Результати досліджень щодо здоров'я та психологічного благополуччя ЛГБ можуть бути упередженими за допомогою методів відбору проб, які використовуються слідчими. Мабуть, найбільш горезвісні приклади з досліджень початку 20 століття, в яких тюремні та клінічні зразки використовувались для того, щоб зобразити ЛГБ як психічно та морально дефіцитних, підтверджуючи отриману думку, що гомосексуалізм є патологічним.

Вибірка - це "підмножина з більшої сукупності". З цього визначення видно, що перед тим, як дослідник почне розробляти план відбору проб, він повинен мати чітке визначення сукупності. Але тут полягає перша проблема для дослідників ЛГБ-популяцій: визначена популяції є важкодоступною. По-перше, усі представники ЛГБ не визначають себе як ЛГБ. Це означає, що в

будь-який момент деякі люди, які правдиво відповідають, що не є ЛГБ, згодом визначатимуть себе як ЛГБ.

Крім того, через культурне різноманіття, деякі люди, які займаються одностатевою поведінкою, яких інші можуть розглядати як сексуальні меншини і які можуть представляти інтерес для дослідника, не визнають себе ЛГБ і не вважають себе сексуальною меншиною під будь-якою назвою, незалежно від визначення дослідника.

Навіть якщо ми нехтуємо цими винятками, визначення сексуальних меншин варіюється: може бути визначено кілька груп населення. Дослідники розрізняли сексуальну ідентичність, сексуальну поведінку та потяг (Sell, 2007). Хоча ці накладання - тобто людина, яку приваблюють одностатеві особи, можуть також мати статеві стосунки з одностатевими особами - це перекриття не є великим, лише серед 15% жінок та 24% чоловіків три категорії перекриваються (Ломан, Ганьон, Майкл та Майклз, 1994). Навіть у межах кожної з цих категорій можна визначити різні групи. Етикетки особистості - і навіть те, чи використовує людина взагалі етикетку ЛГБ - різняться залежно від поколінь, расових / етнічних груп, географічних регіонів, рівня освіти та інших характеристик групи. Визначення поведінки, які спираються на, здавалося б, об'єктивні та чіткі критерії (часто запитують: "Чи були у вас сексуальні стосунки з чоловіками, жінками чи як з чоловіками, так і з жінками?") Також різняться. Наприклад, дослідники посилаються на різні періоди часу для оцінки сексуальності (минулий рік, останні 5 років, починаючи з 18 років і будь-коли). Оскільки в підлітковому віці все більше людей займалися одностатевим сексом, визначення сексуальної орієнтації як сексуальної поведінки "коли-небудь" включає більше людей, ніж визначення "минулого року". Це може призвести до суттєво різних оцінок: Laumann et al. (1994) виявили, що 42% усіх чоловіків, які коли-небудь мали одностатеві контакти, не мали таких людей після 18 років.

Зразки ймовірності (іноді їх називають випадковими) є золотим стандартом вибірки для опитування. Найважливіше, вибірки ймовірностей

дозволяють узагальнити результати сукупність, з якої брали вибірку. Це необхідно, коли дослідники намагаються оцінити параметри популяції, такі як поширеність захворювання серед популяції. Імовірність вибірки означає, що кожна людина в популяції має відому ненульову ймовірність бути включеною до вибірки. Нульова ймовірність включення до вибірки означає, що деякі особи приховані від дослідника і не можуть бути включені до вибірки.

Існують різні техніки довільної вибірки. При простому випадковому відборі вибірки націлюється на всю популяцію з однаковими ймовірностями для відбору кожної людини. Однак найчастіше використовуються більш складні методи, такі як стратифікована та кластерна вибірка, яка диференційовано націлена на верстви населення. У таких конструкціях ймовірність включення до вибірки різниться для різних підгруп населення (наприклад, жінок), але оскільки дослідник контролює ймовірність включення, вони відомі. Коли вірогідність включення відома, навіть коли для різних сегментів сукупності використовуються неоднакові ймовірності, дослідник може скоригувати результати, щоб можна було відновити правильні загальні оцінки сукупності.

Найбільшим недоліком вибірки ймовірностей для популяції ЛГБ є її вартість. Оскільки ідентифіковані ЛГБ особи складають меншість у загальній популяції (нинішні оцінки коливаються приблизно на 1% - 4%), збирання вибірки ймовірності ЛГБ у населення США буде надмірно дорогим. Тому багато зразків вірогідності ЛГБ-осіб є підмножинами широкомасштабних досліджень серед загальної сукупності (див. Огляд у Meyer, 2003). Ці дослідження дали важливий опис ЛГБ-популяції в цілому, наприклад, щодо поширеності психічних розладів серед ЛГБ. Але такі дослідження включають занадто мало ЛГБ для вирішення питань щодо мінливості ЛГБ-спільноти, таких як різність між расовими / етнічними групами чи соціально-економічний статус (Meyer, Dietrich, & Schwartz, 2008).

Для отримання більших зразків ЛГБ при зменшенні витрат на вірогідну вибірку дослідники орієнтувались на географічні райони з більшою щільністю

ЛГБ («гей-квартали»). Наприклад, дослідження міського здоров'я чоловіків-геїв / бісексуалів (Catania et al., 2001) націлено на конкретні райони у чотирьох великих мегаполісах. У межах вибраних областей дослідники використовували випадковий набір цифр (RDD), техніку телефонної вибірки. Навіть при націлюванні на ці райони з високою щільністю, дослідникам довелося спробувати 53 050 телефонних номерів, щоб досягти мети набору 915 інтерв'ю на одному з дослідницьких сайтів (Binson et al., 2007). Вибірка Although у цільових гей-кварталах є ефективним способом обійти проблеми розміщення ЛГБ-осіб серед генеральної сукупності, і, таким чином, зменшуючи витрати на вірогідну вибірку, це не є ідеальним підходом до вибірки. Цільова вибірка сусідів має сенс лише тоді, коли популяція, що представляє інтерес, визначається як особи, що проживають у цих районах. Однак, як правило, дослідники хочуть розуміти ЛГБ ширше. Відбираючи вибірки ЛГБ-районів, дослідники явно або неявно припускають, що особи у їх вибірці подібні до ЛГБ, які не проживають у таких кварталах. Але це не є надійним припущенням: порівняно з нерезидентами, ЛГБ, які проживають у ЛГБ-кварталах, імовірно, сильніше ідентифікуються як ЛГБ, мають міцніші зв'язки та соціальну підтримку в межах ЛГБ-спільноти, мають вищий дохід та соціальний клас (оскільки такі квартали, як правило, бути дорожчими кварталами), вони, як правило, іммігрують у місто, а не тубільці тощо. Отже, хоча найбільша перевага імовірнісної вибірки полягає в узагальненні, зміна цільового сусідства компрометує цю основну перевагу.

Важливо зазначити, що вибірка ймовірностей не усуває всіх потенційних упереджень вибірки. Чудовим джерелом упередженості є диференціальний рівень реакції серед підгруп населення. Загалом, учасники опитувальних досліджень, як правило, мають вищу освіту та мають дохід, ніж учасники. Крім того, до деяких осіб взагалі може не дістатись через методологію відбору проб, навіть коли вони є частиною визначеної сукупності. Наприклад, при відборі проб домогосподарств від дверей до дверей існує більша ймовірність пропустити людей, які працюють поза домом, ніж ті, хто залишається вдома.

У тій мірі, в якій особи, які недостатньо представлені у вибірці, відрізняються від тих, хто включений до вибірки, можуть виникати помилки у висновках. Щоб продемонструвати цю проблему на гіпотетичному прикладі, розглянемо наступне: Дослідник може обґрунтовано стверджувати, що зразок RDD, порівняно із зразком, набраним із ЛГБ-громади у місті, вартий додаткових витрат, оскільки він може охопити осіб ЛГБ, які менше пов'язані з громадою і, отже, менше шансів бути набраними на місцях громади. Припустимо, що, зателефонувавши потенційним респондентам, дослідницька група визначила це дослідження як дослідження про ЛГБ та намагалася мотивувати потенційних респондентів, сказавши, що волонтерством учасники допоможуть ЛГБ-громаді. Не виключено, що таке обрамлення дослідження мотивувало б людей, які мають більший зв'язок та приналежність до ЛГБ-спільноти, що призвело б до більшої реакції серед них порівняно з менш пов'язаними особами. Ненавмисно, через упередженість реакції, дослідник, можливо, перевибрав вибірку пов'язаних осіб ЛГБТ - точної схеми, яку він або вона намагався відвернути, використовуючи RDD.

Для більшості дослідників вартість зразків імовірності ЛГБ є надмірною, що вимагає розробки альтернативних методів відбору проб. Відбір зразків, що не викликають ймовірності, відноситься до будь-якої методики відбору проб, для якої невідома ймовірність того, що особа буде відібрана до проби. Це означає, що під час вибірки неможливості деякі люди бажаної сукупності можуть не бути включені до вибірки, а інші люди можуть бути надмірно представленими. Але на відміну від стратифікованої або кластерної вибірки ймовірностей, при якій дослідник визначає ймовірності включення до вибірки, при вибірці невірогідних масштабів надмірної чи недостатньої представленості невідомий. Отже, немає можливості пристосуватись до невключення, що може призвести до зміщення результатів. Подібно до планування вибірки ймовірностей, дослідники, які використовують вибірку неможливості, повинні чітко визначити сукупність, що цікавить, і ретельно узгодити процедуру вибірки з цим визначенням. Оскільки методи відбору

проб, що не викликають ймовірності, можуть бути менш регламентованими, ніж методи відбору проб - останні дотримуються чітких процедур рандомізації, - і оскільки в вибірці не ґрунтується багато потенційних підводних каменів, дуже ретельне планування повинно передувати відбору проб. Одне з найважливіших завдань, яке стоїть перед дослідником, - передбачити можливі упередження вибірки та методи проектування, які можуть мінімізувати такі упередження.

Зразки ймовірності завжди необхідні, коли дослідники прагнуть оцінити такі популяційні параметри, як поширеність захворювань, ставлення та моделі голосування. Подумайте про дослідника, який хоче оцінити ставлення клієнтів ЛГБ до клініки психічного здоров'я. Без вибірки ймовірностей дослідник не зможе отримати неупереджену оцінку частки клієнтів ЛГБ клініки, які мають сприятливий погляд на клініку. Припустимо, що в клініці є чорно-білі ЛГБ-клієнти і що чорношкірі клієнти мали менш сприятливий погляд на клініку, ніж клієнти білих ЛГБ. Якби дослідник включив до своєї вибірки більшу частку чорношкірих клієнтів, ніж їх представництво в клініці, то вона або він отримав би упереджену оцінку загального ставлення клієнтів ЛГБ у клініці. Але зразки неможливості є хорошою альтернативою, коли оцінка поширеності населення не є предметом дослідження. Наприклад, дослідження, що мають на меті сформулювати гіпотези, можуть бути менш зацікавлені в тому, чи відображає величина асоціацій правильно асоціації, знайдені в популяції, і більше в тому, чи стосуються певні змінні і як вони співвідносяться між собою. Це часто трапляється у психологічних дослідженнях, в яких дослідники вивчають теоретично керовані гіпотези. Дослідник у нашому прикладі міг перевірити гіпотези щодо характеристик клієнтів, які пов'язані зі сприятливим поглядом на клініку. Наприклад, вона може запитати, чи така клініка прихильна до чорних, як і до білих ЛГБ, і перевірити гіпотезу про те, що расова / етнічна ідентичність чорних асоціюється з менш сприятливим ставленням до клініки, ніж ідентичність білих. Використовуючи зразок неправдоподібності, дослідник отримав би гарне уявлення про відмінності між ставленням чорно-

білих клієнтів і зміг би зробити правильний висновок, що чорношкірі клієнти мають гірше ставлення до клініки, ніж білі клієнти, навіть якщо вона не може правильно оцінити частка клієнтів чорно-білих у клініці.

Однак важливо зазначити, що упередженість вибірки може вплинути навіть на перевірку гіпотез. Це може статися, якщо вибірка настільки нехарактерна для сукупності, що навіть зв'язки між змінними неточно представлені. Наприклад, припустимо, що дослідник клініки хотів перевірити гіпотезу, що вища інтерналізована гомофобія може бути пов'язана із прогнозованим негативним ставленням до клініки. Припустимо, дослідниця збирає свою вибірку одного вівторка вдень і набирає достатню кількість учасників дослідження. За збігом обставин, невідомо для неї, того вівторка було днем, коли клініка прийняла свою групу підтримки для людей, які страждають від труднощів. Вибірка може бути упередженою через унікальний характер цієї групи: клієнти, які відвідують, можуть мати вищий рівень внутрішньої гомофобії, ніж середній клієнт клініки. Але чому це проблема? Ми вже заявляли, що дослідниця не намагається оцінити параметри популяції - вона не використовує цю вибірку для оцінки рівня внутрішньої гомофобії серед клієнтів клініки. Проте, оскільки всі клієнти групи мають високий рівень внутрішньої гомофобії, ця змінна може бути інваріантною. За недостатньої мінливості дослідник не виявить зв'язку між інтерналізованою гомофобією та ставленням до клініки та помилково відкине гіпотезу. Але оскільки незмінність вибірки не представляє справжньої мінливості в популяції клініки, висновок є помилковим. Висновки не відображають стосунків, які дослідник знайшов би в кращій (неупередженій) вибірці клієнтів клініки.

Ще одна пастка зразків неможливості включає упередження добровольців. Це упередження стосується особливих характеристик респондентів, які добровільно беруть участь у дослідженні. Така упередженість може бути пов'язана з особливим інтересом, який волонтери викликають до досліджуваної теми. Наприклад, дослідження порушень харчової поведінки у чоловіків-геїв / бісексуалів перевірили гіпотезу про те,

що чоловіки-геї / бісексуали мають більшу невдоволеність тілом і, отже, вищу поширеність розладів харчування, ніж чоловіки-гетеросексуали. Багато досліджень набирали зразки, рекламуючи, що вони шукали добровольців для вивчення харчових розладів. Цілком ймовірно, що така реклама привертала людей з великим інтересом до цієї теми, зацікавленість, мотивована особистою боротьбою навколо їжі. Така вибірка добровольців, мабуть, представляє цілком унікальний досвід навколо їжі. У тій мірі, в якій вибірка відрізняється від загальної сукупності чоловіків-геїв / бісексуалів, до яких дослідники узагальнили свої результати, результати дослідження можуть внести упередження щодо вибірки. Таке упередження вибірки може вплинути не тільки на оцінки поширеності розладів харчування, але й на умовиводи щодо інших гіпотез. Наприклад, у високоселективній вибірці чоловіків-геїв, які стурбовані невпорядкованим харчуванням, вони можуть мати незначну мінливість у зображенні тіла, і, отже, не буде виявлено зв'язку між образом тіла та невпорядкованим харчуванням, навіть якщо у загальній популяції це стосунки були правдою. Такий добровільний ефект може спричинити упередження і у зразках ймовірності, як це було продемонстровано вище на випадку з респондентами з РДД, які були високо пов'язані із спільнотою ЛГБ. Але це більш серйозна загроза для зразків, що не викликають ймовірності, коли дослідник має менший контроль над процедурою відбору проб.

Обидва ці приклади підкреслюють, що думка про потенційні підводні камені у процедурі відбору проб є важливим завданням, яке стоїть перед дослідником, який розробляє процедуру відбору проб, що не викликає ймовірності. Завдяки ретельному плануванню та передбаченню потенційних упереджень дослідники можуть знайти рішення та мінімізувати упередження. У нашому першому прикладі краща обізнаність із клінікою могла б перешкодити відбору зразків у новій групі підтримки. У прикладі розладів харчування, обережне формулювання літератури про дослідження могло запобігти або зменшити ефекти добровольців. Отже, добре знання спільноти - включаючи використання етнографії, теоретичний розгляд потенційних

джерел упередженості та обґрунтовані стратегії мінімізації потенційних упереджень - все це є важливими елементами методологій відбору проб, що не викликають ймовірності.

Зразки, що не викликають ймовірності, іноді називають зручними зразками. Ми вважаємо за краще зарезервувати цей термін до справді зручних зразків - зразків, які використовує дослідник, оскільки вони, здається, є легкодоступними, як, наприклад, група консультування у наведеному прикладі. Інші приклади включають студентів у класі, власних клієнтів клініциста або співробітників місцевого бару. Найчастіше такі зручні вибірки проводяться без достатнього врахування концептуального визначення сукупності та без ретельного врахування потенційних упереджень. Але для більшості процедур відбору проб, що не викликають ймовірності, „зручність” є неправильним терміном; відбір проб, що не викликає ймовірності, вимагає дуже ретельного розгляду, проектування та виконання плану відбору проб. Існує багато методів відбору зразків, що не викликають ймовірності, кожен із яких має свої сильні та слабкі сторони. Ми обговорюємо чотири методи, що використовуються у дослідженнях ЛГБ: вибірки в місцях спільноти ЛГБ, вибірка у часовому просторі, вибірка на основі респондентів та вибірка на основі Інтернету.

Вибірка у місцях спільноти LGB. Одним із найбільш часто використовуваних методів вербування ЛГБ-осіб є джерела у ЛГБ-спільноті. Вибірка у громаді має давню історію в сучасних підтверджувальних дослідженнях ЛГБ, оскільки дослідники використовували контакти в громаді для доступу до населення, яке в іншому випадку було неможливо знайти (Rothblum, 2007). Відбір проб у місцях спільноти відноситься до методів, починаючи від зразків зручності, таких як відбір проб у громадській організації, до більш складних методів, описаних нижче. Однією з найсильніших критик вибірки місць у громадах є те, що дослідники, які використовують цей підхід, можуть охопити лише представників ЛГБ, які беруть участь у спільноті ЛГБ, не звертаючи уваги на осіб, яких не

ідентифікують як ЛГБ. Більше того, як йдеться у цій критиці, особи, які не беруть участі у ЛГБ-спільноті, відрізняються від тих, хто приймає участь; тому результати зразків, набраних у ЛГБ-спільноту, є необ'єктивними. Наприклад, дослідники спостерігали, що ЛГБ з високим рівнем залученості до гей-спільноти мають різні психологічні та ризикові профілі, ніж ті, що не беруть участь (Ramirez-Valles, 2002). Якщо метою дослідника є розуміння ризику серед ЧСЧ, включаючи тих, хто не є геями, вибірка в місцях для геїв призведе до необ'єктивних висновків.

Ця критика є вагомою, але часто прийнято означати, що місця громади є невідповідними як джерела відбору проб і їх слід уникати. Ми вважаємо, що такий висновок помилковий: про доцільність вибірки можна судити лише в контексті гіпотез дослідження та відповідного визначення сукупності. Зразок, набраний із ЛГБ-спільноти, був би важливим для безлічі дослідницьких питань, які стосуються життя ЛГБ-осіб, що складають цю спільноту, включаючи питання про здоров'я та добробут, стосунки та близькість, соціальну підтримку, дітей та батьківство, ідентичність конфлікт розвитку та ідентичності, а також політичні приналежності та позиції. Звичайно, дослідники, які використовують такі зразки, повинні узагальнити свої результати відповідно до популяції пов'язаних осіб ЛГБ.

Відповідна критика вибірки на основі спільноти полягає в тому, що (невідома) ймовірність включення людей до вибірки пропорційна рівню їхньої активності у ЛГБ-спільноті - чим частіше людина бере участь у групі громади, тим більша ймовірність бути такою. вибірки, якщо групи громад є джерелом вибірки. Для вирішення цього питання дослідники можуть використовувати процедуру вторинного відбору проб. Під час вибірки сніжних ком, респондентів, відібраних з місцевих громад, просять визначити потенційних учасників серед своєї соціальної мережі. Цим кандидатам пропонується взяти участь у дослідженні; у свою чергу, їх також просять висувати людей із власних соціальних мереж. Потрапляючи у соціальні мережі, дослідники, мабуть, беруть вибірки для осіб, з якими рідше контактують через первинні

роз'яснювальні роботи в місцях громад. Однак слід зазначити, що включення членів соціальних мереж імпортує нові власні упередження: члени соціальних мереж, швидше за все, будуть більш соціально пов'язаними, ніж особи, не пов'язані з соціальними мережами, і соціальна зв'язок може корелювати з численними змінними, що цікавлять.

Ще однією проблемою вибірки місця проведення є те, що упередження можна ввести з місця, що використовується для набору учасників дослідження. Ми обговорили дослідження, в яких використовувалось одне джерело для відбору проб, наприклад, гей-бари, та потенційне упередження,

яке імпортується в ці дослідження через особливі характеристики місця проведення. Усі майданчики привертають більше людей певного типу, ніж інші. Якщо характеристики, пов'язані з місцем проведення, співвідносяться зі змінними, що цікавлять дослідження, результати дослідження можуть бути необ'єктивними. Упередження можна ввести не лише за допомогою вибраних місць, але також шляхом вибірки занадто великої кількості людей з будь-якого місця. Наприклад, намагаючись залучити до опитування молодих

чорношкірих ЧСЧ, Криза здоров'я чоловіків-геїв (GMHC) запропонувала безкоштовний вхід до клубу Нью-Йорка та набрала 1500 учасників заходу. Наскільки 1500 учасників поділяються характеристиками - і в силу відвідування цього клубу цілком ймовірно, що вони, ймовірно, поділяють такі характеристики, як вік, соціальний клас, знайомство з GMHC тощо, - їх велика

кількість перевершить реакції будь-інший тип учасників дослідження. Подібно до нашого прикладу вище про інтерналізовану гомофобію у вибірці, набраній із групи, яка потрапляє до клініки психічного здоров'я, у цьому випадку узагальнення до чорних ЧСЧ було б оманливим, оскільки вибірка дослідження представляє собою дуже вузьку підгрупу зацікавленої популяції.

Щоб запобігти такому упередженню, дослідники намагалися збалансувати представництво учасників з різних джерел вербування та взагалі уникати місць, які могли б спричинити серйозні упередження. Наприклад, Meyer, Schwartz та Frost (2008) використовували етнографічні методи для

підготовки вибірки для спільнот ЛГБ у Нью-Йорку. Місце проведення класифікували за типом (бізнес, громадські місця, групи та організації ЛГБ тощо), населення (латиноамериканські лесб'янки, чорношкірі чоловіки та ін.), Місцезнаходження (дослідники включали місця в чотирьох районах Нью-Йорка) та інші характеристики. Щоб зменшити упередженість, дослідники виключили будь-яке місце, яке не було відкритим для широкого загалу ЛГБ та його підгруп. Дослідники виключили місця, де учасники, ймовірно, мали характеристики, які співвідносяться з основними змінними, що цікавлять дослідження - психічним здоров'ям та стресовими подіями (наприклад, місця лікування, такі як 12-етапні програми та заклади, які обслуговували людей, які пережили особливу життєву подію. наприклад, протигееве насильство). На основі вибірки дослідники цілеспрямовано вибирали місця для вербування, прагнучи максимізувати варіативність типів місць. Вибірка квот була використана для того, щоб забезпечити, щоб учасники дослідження включали достатню представленість чоловіків та жінок, расову / етнічну мінливість та бажаний віковий розподіл, як це було визначено аналізом потужності. Щоб уникнути переповнення вибірки респондентами, набраними на будь-якому місці, дослідники обмежили набір за типом / часом проведення. Хоча такі методи можуть зменшити потенційне упередження, вони не забезпечують жодного методу кількісного та статистичного виправлення помилок вибірки, наприклад, при використанні методів імовірнісної вибірки.

Вибірка часу та простору. Вибірка часу та простору (TSS) - це підхід до вибірки, який не має ймовірності, який намагається затвердити більший контроль над потенційними упередженнями вибірки. Зокрема, TSS допомагає запобігти упередженням, пов'язаним із зручністю одних сайтів над іншими, та упередженням, пов'язаним із передискретизацією з одного сайту в порівнянні з іншим сайтом через випадкові обставини або помилкові зусилля щодо поліпшення обсягу вибірки (наприклад, набір 1500 молодих людей у рамках дослідження GMHC Чорні ЧСЧ у гей-нічному клубі). Перший крок у TSS включає визначення та вибір місць, де можна знайти цільову групу. За

допомогою етнографії дослідники вибирають місця, що представляють бажану сукупність місць (бажано всі відповідні місця). Тобто, якщо вивчається сексуальний ризик ЧСЧ, слід включити якомога більше місць, де ЧСЧ можуть зв'язатися. Це пов'язано з тим, що різні типи ЧСЧ, ймовірно, можна знайти в різних місцях. Цей крок подібний до вибірки місцевих громад ЛГБ, але на відміну від вибірки на основі місця проведення, у TSS дослідники також фіксують схеми відвідування місць. Для цього наукові співробітники відвідують місця проведення заходів у різний час доби та збирають інформацію про кількість осіб, які мають право на участь (наприклад, ЧСЧ), які відвідують це місце в різний час доби та ночі. На основі цих даних дослідники створюють структуру вибірки одиниць часу та простору. Одиниця часу-простір - це день тижня та час доби, коли учасники відвідують певне місце проведення (наприклад, 30 людей були у барі Джо у вівторок між 18:00 та 22:00 тощо). Це важливо, оскільки упередженість вибірки може бути введена не лише за допомогою вибраних місць, але також шляхом вибірки занадто великої кількості людей з місця в будь-який час. З цього кадру вибірки дослідники випадковим чином вибрати часопросторові одиниці для набору учасників дослідження. Кількість учасників, набраних в одиницю часу-часу, пропорційна частоті відвідувань, що спостерігається на місці проведення у визначений час. Деякі труднощі в TSS включають набір респондентів на сайти, де вони займаються рекреаційними або іншими видами діяльності, і тому не настільки бажають брати участь у дослідженні.

Крім того, складно визначити респондентів, які відповідають вимогам, як під час створення вибірки, так і під час набору учасників. Це особливо важко на сайтах, які не обслуговують виключно цільову популяцію (наприклад, громадський парк, який залучає як ЧСЧ, так і осіб, які не є ЧСЧ). Інша складність - підрахунок або вербування людини лише один раз, коли люди виїжджають і повертаються до місця проведення. Ці та інші проблеми можуть ускладнити виконання TSS (Stueve, O'Donelle, Duran, San Doval, & Blome, 2001).

Таким чином, TSS може бути надійним підбором вибірки, коли вибір місць та баланс між місцями є першочерговим. Але TSS може бути складним у виконанні і вимагає ресурсів, які можуть бути поза зоною доступності багатьох дослідників. У деяких районах, де не так багато місць, де збираються ЛГБ-особи, або де ЛГБ-людей неможливо легко ідентифікувати, мало сенсу робити спробу СТС. Відмінністю TSS від вибірки на основі громади є те, що TSS відбирає популяцію, визначену місцями вербування (Binson et al., 2007). Тобто, при відборі проб у місцях проведення досліджень дослідник визначає популяцію та намагається знайти її членів у місцях сподівання, сподіваючись, що члени населення, які знаходяться на місцях, не суттєво відрізняються від тих, що не знаходяться на місцях. У TSS населення визначається більш суворо, оскільки особи, які відвідують місця проведення заходів. Для досліджень щодо ВІЛ / СНІДу, в яких використовували TSS, це означало осіб, які через свою участь у місцях (наприклад, барах, лазнях, круїзних парках) беруть участь у ризику, пов'язаному з ВІЛ. Але місця вибірки, а не популяції, не завжди є доречними. Навіть коли це доречно, упередження можуть бути включені в TSS, якщо дослідники не склали структуру вибірки, яка точно представляє населення місць, де збирається зацікавлене населення, або якщо популяція, що цікавить, або її частина недоступна на місця проведення. Як показали Ся та колеги (2006), місця, де ідентифікуються геї, залучають різні підгрупи ЧСЧ, ніж нетрадиційні, а профілі сексуального ризику чоловіків різняться залежно від типу місця проведення.

Вибірка на основі респондентів. Вибірка, керована респондентами (RDS), була розроблена для вибірки прихованих сукупностей, які важко або неможливо відібрати за допомогою методів імовірнісної вибірки. Приховані популяції - це групи населення, важливі характеристики яких невідомі і члени яких не можуть бути легко визначені через стигматизацію. Перевагою RDS є те, що він не покладається на місця проведення, як це робить TSS та вибірки на основі спільноти; натомість RDS покладається на соціальні мережі. Як вибірки RDS, так і вибірка сніжних куль припускають, що члени населення

найкраще можуть дістатися до своїх однолітків через соціальні мережі, але на відміну від вибірки сніжних ком, у RDS використовується більш вибаглива процедура: система стимулів мотивує членів мережі брати участь у дослідженні в такому чином, що виїзний працівник на місцях, використовуючи менш структурований метод вибірки сніжних куль, не може. Центральною концепцією RDS є соціальний контроль, який опосередковується групою, і це передбачає, що відповідність поведінці, як-от участь у дослідженні, може бути мотивована тиском з боку однолітків. Найважливіша передбачувана перевага RDS та її перевага перед іншими методами вибірки, заснованими на громаді, полягає в тому, що дослідники, які використовують RDS, можуть робити неупереджені оцінки населення, подібні до методів відбору проб (Salganik & Heckathorn, 2004). Однак, як ми обговорюємо нижче, це твердження заперечувалось критиками.

У RDS використовується дворівнева система заохочення (як правило, грошова винагорода). Першим кроком у RDS є виявлення початкової хвилі респондентів, яка називається насінням, яка відповідає критеріям прийнятності для дослідження. Потім насіння отримують купони набору, які вони використали б для запрошення однолітків, які відповідають критеріям включення, до участі у дослідженні. Коли людина бере участь у дослідженні через направлення від насіння, вона представляє купон, який ідентифікує насіння. Потім насіння отримує винагороду за успішне направлення (вторинний стимул). У свою чергу, особам, які зараховані як учасники дослідження, пропонується той же подвійний стимульний план, що і насіння - вони винагороджуються за участь у дослідженні, а також за залучення до дослідження нових учасників із власних соціальних мереж (їх називають рекрутерами, щоб диференціювати їх від насіння). Кількість купонів, що надаються насінництву та рекрутерам, визначена наперед та обмежена, щоб запобігти перевибірці насіння та рекрутерам із більшими персональними мережами, ніж інші.

RDS може бути складно впровадити. Одна складність полягає в тому, що через сильну залежність від стимулів деякі особи - особливо збіднене населення - можуть бути спонукані шахрайським чином брати участь у дослідженні, навіть якщо вони не відповідають критеріям прийнятності. Щоб захиститись від таких порушень, пропонується об'єктивно перевірити риси респондента, які відповідають йому чи її участі в дослідженні. RDS спочатку був розроблений для використання з ін'єкційними споживачами наркотиків (СІН), для яких перевірка є дещо простішою (наприклад, шляхом спостереження слідів на місцях ін'єкції). Під час досліджень ЛГБ об'єктивно перевірити особистість або поведінку ЛГБ неможливо, але важливо розвинути якийсь метод перевірки прийнятності для вступу (наприклад, шляхом запитання як новобранці знають насіння). Інша проблема – учасники спроба заповнити опитування (і отримати винагороду) більше ніж один раз. Ключовою передбачуваною перевагою RDS є те, що дослідники, які використовують цей метод, можуть робити неупереджені оцінки населення (Salganik &

Heckathorn, 2004). Це ключова перевага вибірки ймовірностей; якби RDS міг надавати неупереджені оцінки популяції без необхідності використання вибірки, то це справді мало б велику користь для досліджень популяцій ЛГБ. Вибірка ймовірностей дозволяє оцінити параметри сукупності, оскільки вибірка ймовірності є неупередженим поданням сукупності. У RDS оцінка є непрямою: вибірка дозволяє оцінити властивості мереж, а оцінка властивостей мереж дозволяє оцінити сукупність, з якої були створені мережі (Salganik & Heckathorn, 2004). Але дослідники критикували твердження про те, що RDS може отримувати неупереджені оцінки населення, кажучи, що припущення, що лежать в основі RDS, які роблять оцінки ймовірності здійсненими, рідко відповідають дійсності у випадку ЛГБ (Binson et al., 2007). Основним припущенням RDS є те, що "мережа прихованої сукупності утворює один пов'язаний компонент" (Salganik & Heckathorn, 2004, с. 210). Salganik and Heckathorn (2004) стверджували, що це є обґрунтованим припущенням для

"багатьох прихованих груп населення", але ми не погоджуємось з ЛГБ. Автори наводять як приклади мережі, що утворюють пов'язаний компонент джаз музиканти та СІН. Це на відміну від неплатників податків, чиї мережі не утворюють підключеного компонента. Ми підозрюємо, що припущення про підключені компоненти не може бути легко прийняте ЛГБ. На відміну від джазових музикантів та СІН, різноманітність ЛГБ ускладнює уявлення про те, що мережі ЛГБ утворюють пов'язаний компонент. Навіть у межах одного міста між мережами того, що ми хотіли б охопити під ЛГБ-населенням, було б дуже мало контактів. Ми вважаємо, що в цьому сенсі ЛГБ більше схожі на ухильників від сплати податків, які не сприймають одне одного як однолітків, ніж на джазових музикантів, які завдяки спільному покликанню часто рухаються в подібних колах, що утворюють пов'язаний компонент.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

У цьому розділі розглядаються проблеми, що пов'язані з проведенням досліджень ЛГБТ-популяцій та субпопуляцій. Основні висновки, що стосуються цього розділу, перелічені нижче.

Відбір проб

- Імовірність вибірки дозволяє узагальнити висновки на основі даних до цільової сукупності дослідження з відомою похибкою. Деякі методи, наприклад, вибірка на основі респондентів дозволяють підвищити точність оцінок для невеликих популяцій шляхом комбінування двох або більше наборів даних.

Методи

- Кількісні дані можна збирати за допомогою різноманітних методів, включаючи опитувальні дослідження, когортні дослідження.

- Існує чотири основних джерела помилок, пов'язаних з дослідженнями опитування: охоплення, невідповідність, помилки вимірювання та обробки.
- Якісні дані можна збирати різними методами, включаючи індивідуальні інтерв'ю, фокус-групи та когнітивні інтерв'ю. Ці методи можуть бути особливо корисними для формулювання гіпотез та створення основи для подальших досліджень.

ВИСНОВКИ

В результаті аналізу досвіду соціологічних досліджень важкодоступних груп респондентів було виявлено такі особливості, пов'язані із процедурою реалізації подібних вибірок:

- I. Поняття «важкодоступна група» - термін, що використовується для опису тих підгруп населення, до яких важко дістатись або залучити їх до досліджень через їх соціальне та економічне становище. Питання відбору респондентів важкодоступних популяцій частково перекривається питанням рідкісних популяцій, для яких, як правило, відсутня система вибірки.

Вибірка часу та місця

Переваги:

- A. відбираються вибірки осіб у вибраних місцях у вибраній час;
- B. обчислюються вагові коефіцієнти, які виправляють різниці між особами щодо частоти відвідування ними місць.

Проблеми:

- A. встановлення та оновлення списку часто трудомістке та затратне, а інформація, зібрана в місцях розташування з метою відбору вибірки та збору даних, не завжди є надійною;
- B. коли значна частина зацікавленого населення не відвідує ці місця або робить це дуже рідко, це може призвести до упередженості охоплення вибірки.

Вибірка сніжної кулі

Переваги:

- A. методом, що застосовується, коли бажана характеристика вибірки є рідкісною або коли

Проблеми:

- A. не завжди можливо здійснити імовірнісний метод відбору респондентів, коли, наприклад,

досліджувана сукупність ширша та неоднорідніша, ніж та, яку можна легко отримати за допомогою інших більш надійних методів вибірки.

немає повної або легкодоступної системи відбору. За цих обставин набір предметів для вивчення може бути дуже складним або дорогим;

В. метод вибірки сніжних куль опирається на рекомендації з початкових відомих суб'єктів для набору нових додаткових суб'єктів.

Вибірка на основі респондентів

Переваги:

А. поєднує вибірку сніжних куль з математичною моделлю, яка зважає на вибірку, щоб компенсувати той факт, що вибірка була зібрана не випадково;

Недоліки:

А. основною критикою щодо відбору респондентів є упередженість щодо набору більше співпрацюючих суб'єктів та маскування, яке захищає близьких друзів або родичів, не посилаючи їх, коли спеціально існує суттєва проблема конфіденційності, пов'язана з предметом дослідження. Також пропонується виключити з дослідження тих, хто має розширені персональні мережі, і взяти на вибірку людей, а також ізольованих людей.

Цільова вибірка

Переваги:

А. розроблений для подолання обмеження вибірки сніжних ком, коли ми хотіли б включити до своєї вибірки конкретні задалегідь визначені підгрупи населення. Величина успіху цього методу відбору проб залежить головним чином від ретельності первинної оцінки та певною мірою від часу та ресурсів, доступних для її проведення.

Недоліки:

А. застосування цього методу може дуже швидко дістатись до легкодоступних підгруп, але з іншого боку, звернення до ізолюваних людей буде дуже трудомістким і, отже, дорогим.

II. Незалежно від потенційних переваг або обмежень обговорюваних методів, їх успішне використання в основному залежить від наших знань про конкретні характеристики цільової підгрупи в межах більшої сукупності. Не маючи такої важливої інформації, дуже важко уточнити, який метод буде найкращим для дослідження різних важкодоступних груп населення в різних умовах та обставинах. Більше того, наші сучасні знання щодо методів досліджень засновані на їх застосуванні в широкому діапазоні тем і переважно в рамках соціальних, культурних чи поведінкових однорідних підгруп населення. Люди, що належать до певної етнічної меншини, можуть бути класифіковані соціально та культурно в більш широкому спектрі та не обов'язково однорідні. Таким чином, відповідно до спроб розширити нинішні межі наших знань про техніку вербування та їх застосування в різних ситуаціях, нам також слід зосередитись, можливо, на всіх

факторах, що сприяють, які можуть вплинути на рівень участі у визначеній групі населення.

- III. Вибір стратегії вибірки є важливим кроком на етапі збору даних та забезпечує надійність даних та відображення характеристик обраної цільової групи.
- IV. Якісні дані мають вирішальне значення для оцінки того, чи є метод для відбору респондентів важкодоступних груп населення коректним. Якісні дослідження, що належним чином аналізуються, можуть надати надзвичайно важливі та точні висновки. Тому необхідним є надати **рекомендації щодо планування вибірки важкодоступних груп респондентів:**

Набір респондентів Для того щоб набір респондентів функціонував, респонденти повинні знати один одного як члени цільової групи. «Знання» когось передбачає загальне визнання, що дозволяє набирати як знайомих (слабші зв'язки), так і друзів (міцніші зв'язки). Цей процес призводить до того, що група респондентів поступово розширюється, теоретично в геометричній прогресії, від хвилі до хвилі, утворюючи ланцюжок вербування. Цей процес триває до отримання остаточної вибірки респондентів.

Мотивування-стимулювання Необхідно спиратися на різноманітні стимули для заохочення до участі в дослідженні. Стимулом, наприклад, може бути можливість отримувати результати тестування на ВІЛ та інші інфекції чоловіків-геїв / бісексуалів та лікування, чого важко отримати в деяких країнах і особливо це важливо для деяких груп населення, які хочуть залишатися прихованими від існуючих медичних працівників.

Стимулом, наприклад, який також називають «винагородою», або «відшкодуванням», як правило, є предмети грошової вартості.

Складність у визначенні стимулів полягає в тому, що, якщо вони занадто високі, це може призвести до бартеру або заохотити осіб, які не мають права претендувати на приналежність до належного населення, щоб отримати стимул. Коли стимули занадто низькі, набір може бути повільним і, в деяких випадках, привабливим лише для нижчих соціально-економічних представників населення. Обидві ці ситуації можуть призвести до упередженості відбору. Більшість стимулів, що використовуються є грошовими. Творчі альтернативи грошовим заохоченням включають: предмети одягу, косметику, телефонні картки, ваучери на продукти та пожертви на благодійні організації.

Аналітичні
процедури

Наприклад, для підвищення точності відповідей в соціальних мереж корисно розбити питання на кілька частин. Наприклад, питання опитування ЧСЧ можна розділити на три частини:

- 1) Скільки чоловіків, які займаються анальним сексом з іншими чоловіками, ви знаєте по імені, і вони знають вас по імені, і вони живуть у [місті опитування] ?;
- 2) Скільки з цих чоловіків щонайменше 18 років ?;
- 3) Скільки з цих чоловіків бачили їх за останній місяць?

Тобто, наявність коротких часових рамок, що використовується у третьому питанні, допоможе зменшити упередження щодо відкликання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барденштейн Л.М., Ермолаев В.С., Овчинников В.И., Пономарев Г.В. Особенности диагностики гомосексуализма при обследовании спецконтингента// Судебно-медицинская экспертиза. 1995. N 2. С. 1-14.
2. Батлер Дж. Тендерное беспокойство. Глава I. // Антология тендерной теории. Мн.: Прописи, 2000. С. 297-346.
3. Галицкий Е. Методы маркетинговых исследований. М.: Институт Фонда "Общественное мнение," 2004. С. 154-160.
4. Гарфинкель Г. Исследование по этнометологии // Социология тендерных отношений: Теория и методология. Хрестоматия. М.: Моск. высшая школа соц. и экономических наук, 2003. С. 20-69.
5. Григорьева М.В. Порнография и гомосексуализм: норма или девиация? // Тез. докл. межд. науч.- практ. конф. "Будущее молодежи России". Москва, 23- 24 мая 2003 г. / Под ред. М.В. Рассохиной. М.: Институт социологии РАН, 2003. С. 11 (0,1 п.л.).
6. Соловьева Е.А. Проблема отношения гомосексуальности в современном мире / Е.А. Соловьева, В.Г. Шаповалова // Психология, образование: актуальные и приоритетные направления исследований. – 2020. - № 5. – С. 56-68.
7. Чудинова Н.А. Познавательные особенности методов качественной социологической традиции в изучении социальной стигматизации / Н.А. Чудинова // Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 11: Социология. Реферативный журнал. – 2019. - № 1. — С. 100—141.
8. Качественные методы. Полевые социологические исследования / И. Штейнберг, Т. Шанин, Е. Ковалев, А. Левинсон; под ред. И. Штейнберга. — СПб.: Алетейя, 2009. — 352с.
9. Семенова В.В. Качественные методы. - М., 1998.11
10. Якісні дослідження в соціологічних практиках. - К., 2009.

11. Smith T.W. Adult Sexual Behavior in 1989: Number of Partners, Frequency of Intercourse and Risk of AIDS // Family Planning Perspectives. Vol. 23. No. 3. May-Jun. 1991.
12. Svetec N., Houot B., Ferveur J.F. Effect of Genes, Social Experience, and Their Interaction on the Courtship Behavior of Transgenic *Drosophila* Males. *Genet. Res.* 2005.
13. Bar-Tal, Daniel. "From Intractable Conflict Through Conflict Resolution to Reconciliation: Psychological Analysis." *Political Psychology*, vol. 21, no. 2, 2000
14. Brokmejer J., Harre R. Narrativ: problemi i obeshhanija odnoj al'ternativnoj paradigmy // *Voprosy filosofii*. 2000. № 3. S. 29–42.
15. Kon I.S. Liki i maski odnopoloj ljubvi. *Lunnyj svet na zare*. M.: AST, 2003.
16. Kosofski S. *Jepistemologija chulana*. M.: Ideja-press, 2002.
17. Parfenova O. "Taktik pod maskoj stratega", ili vyhod iz "chulana" porusski // *Gendernye issledovanija*. 2010. № 20–21. C. 127–133.
18. Sozaev V. LGBT-dvizhenie v Rossii: portret v inter'ere // *Gendernye issledovanija*. 2010. № 20–21. C. 90–126.
19. Trocuk I.V. *Teorija i praktika narrativnogo analiza v sociologii*. M.: Izd-vo RUDN, 2006.
20. Bauman R. *Story, performance, and event: Contextual studies of oral narrative*. Cambridge: Cambridge UP, 1986.
21. Brown M. *Coming out narratives: Realities of intersectionality*. Sociology Dissertation. Georgia State University, 2011.
22. Crawley S., Broad K. Be your [real lesbian] self: Mobilizing sexual formula stories through personal (and political) story-telling // *Journal of Contemporary Ethnography*. 2004. No. 33. P. 39–71.
23. Gubrium J., Holstein J. *The new language of qualitative method*. New York: Oxford University Press, 1997.
24. Jolly M. Coming out of the coming out story: Writing queer lives // *Sexualities*. November, 2001. Vol. 4. P. 474–496.

25. Loftus B. Speaking silence: The strategies and structures of queer autobiography // *College Literature*. 1997. No. 24 (1). P. 28–44.
26. McIntosh M. The homosexual role // *Social problems*. 1968. No. 16. P. 182–192.
27. Plummer K. *Telling sexual stories: Power, change, and social worlds*. New York: Routledge, 1995.
28. Plummer K. *Documents of life 2: An invitation to a critical humanism*. London: Sage, 2001.
29. Riessman K. Analysis of personal narratives' // *Handbook of Interview research: Context and method* / Ed. by J.F. Gubrium, J.A. Holstein. Thousand Oaks: Sage, 2002.
30. Ryan P. Coming out, fitting in: The personal narratives of some Irish gay men // *Irish Journal of Sociology*. 2003. Vol. 12. P. 68–85.
31. Seidman S. *Beyond the closet: The transformation of gay and lesbian life*. New York: Routledge, 2002.